

Član 71. Ko je protiv neka digne ruku. — Primljen.

Član 72. Ko je protiv neka digne ruku. — Primljen.

Član 73. Ima predlog gospode Kristana, Moskovljevića, Lazića, Sokića i predstavnika stranke Samostalnih Seljaka. Molim gospodina izvestioca, da se izjasni čiji predlog prima.

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Primam predlog gospodina Sokića.

Predsednik **Miša Trifunović**: Želite li da ga izvestilac pročita? (Glasovi: Poznat nam je!) Ovaj član stavljam na glasanje sa ovom dopunom, koju je predložio gospodin Sokić. (**Pavle Angjelić**: Da li je 10%? **Sokić**: Ja sam predložio 15%.) Sa tim izmenama gospodina Sokića član 73. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se primi neka izvoli sedeti, ko je protiv, neka digne ruku. (Većina sedi.) Primljen je.

Član 74. Ko je protiv neka digne ruku. — Primljen je po izveštaju odborskom.

Član 75. Ima predlog gospodina Lazića i gospodina Moskovljevića. Prima li gospodin izvestilac?

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ne primam.

Predsednik **Miša Trifunović**: Primljen je po izveštaju odborskom.

Član 76. Ima predlog gospode Lazića i Moskovljevića. Prima li gospodin izvestilac?

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ne primam.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ko je protiv neka digne ruku. — Primljen po izveštaju odborskom.

Član 77. Kod ovoga člana nema predloga. Ko je protiv neka digne ruku. — Primljen po izveštaju odborskom.

Član 78. Ko je protiv izveštaja odborskog, neka digne ruku. — Primljen.

Član 79. Ko je protiv izveštaja odborskog neka digne ruku. — Primljen.

Član 80. po izveštaju odborskom. Ko je protiv neka digne ruku. — Primljen.

Kod člana 81. ima predlog gospodina Lazića. Prima li gospodin izvestilac ovaj predlog?

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ne primam.

Predsednik **Miša Trifunović**: Član 81. po izveštaju odborskom stavljam na glasanje. Ko je protiv neka digne ruku. — Primljen.

Član 82. Po izveštaju odborskom. Ko je protiv neka digne ruku. — Primljen.

Član 83. Ko je protiv izveštaja odborskog neka digne ruku. — Primljen.

Član 84. Ko je protiv izveštaja odborskog neka digne ruku. — Primljen.

Član 85. Ko je protiv izveštaja odborskog neka digne ruku. — Primljen.

Član 86. Ko je protiv izveštaja odborskog neka digne ruku. — Primljen.

Član 87. Ko je protiv izveštaja odborskog neka digne ruku. — Primljen.

Član 88. Ko je protiv izveštaja odborskog neka digne ruku. — Primljen.

Dakle, gospodo, došli smo do treće, poslednje glave. O predlozima, koji su podneti kod ovoga člana i ostalih članova, govorićemo, kad dodju na dnevni red. Ja bih predložio, da današnju sednicu zaključimo. Današnju sednicu zaključujem, a iduću zakazujem za sutra u 9 sati sa produženjem današnjeg dnevnog reda.

(Sednica je zaključena u 11 i pol časova.)

LVIII. SEDNICA
ZAKONODAVNOG ODBORA
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE
SRBA, HRVATA I SLOVENACA

držana 17. marta 1922. god. u Beogradu.

Predsedavao Predsednik **Miša Trifunović**.

Sekretar dr. **Pavle Čubrović**.

(Početak u 9 i pol časova.)

Predsednik **Miša Trifunović**: Otvaram, gospodo, 58. redovnu sednicu. Molim, da čujete zapisnik prošle sednice.

Sekretar dr. **Pavle Čubrović** čita zapisnik 57. sednice.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima li, gospodo, primedaba na protokol? (Nema.) Objavljujem, da je protokol primljen.

Molim, da čujete molbe, koje su prispele Odboru.

Sekretar dr. **Pavle Čubrović** čita molbe: Fabrike piva, Šika i Špicera, Opštinske Štedionice, Srpske Ratarske Štedionice, Vladimira Radosavljevića, knjižara svi iz Bečeja, suda opštine varoši Priboja i Mesne Organizacije Narodne Radikalne Stran-

ke u: Bijeloj, Borcima, Uljaniku, Markoveu, Imsovcu, Vel. Bastaji, Govedjem Polju, Daruvaru, Daljanima i u Donjem Daruvaru.

Predsednik **Miša Trifunović**: Molbe će se uputiti nadležnom Odboru.

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu produženje specijalne rasprave o projektu zakona o oblasnim i sreskim samoupravama. Došli smo, gospodo, do glave III. Oblasni Odbor. Ko želi da govori? Ima reč g. Pavle Angjelić.

Pavle Angjelić: Kod ove III. glave, gospodo, ja sam se javio za reč i podneo sam predlog zbog čl. 90. U čl. 90. predviđeno je, da činovnici državni i samoupravni ne mogu biti članovi Odbora, a tako isto predviđeno je, da oblasna skupština bira ove odbornike iz svoje sredine. U koliko je meni poznato i koliko se sećam rasprave čl. 98. Ustava, to je bilo u projektu Ustava predviđeno: da oblasna skupština bira odbor »iz svoje sredine« i ja sam onda i u

Ustavnom Odboru i na konferencijama zastupao gledište, da se to izbriše »iz svoje sredine« i u Ustav nije ušlo. I kad nije ušlo u Ustav, da oblasna Skupština mora oblasni odbor birati iz svoje sredine, u toliko pre nije potrebno da ulazi u zakon. Na taj način ja sam mislio i mislim, da bi se omogućilo oblasnim skupštinama pa da u oblasni odbor može izabrati i one ljude koji nisu oblasni poslanici, a koji svojom stručnom spremom daju garancije i mogućnosti, da se izvršnje zadatka oblasne samouprave što bolje u delo privesti može. Ja znam iz iskustva, da se oblasna skupština neće moći oslanjati na potpuno stručne ljude iz svoje sredine izabrane za ovaj odbor jer ih nema u masi, a koji ima da izvrši zadatke i da ostvaruje ciljeve samouprava uopšte. Zbog toga je neophodno potrebno, da se ove reči u čl. 90., koje govore da činovnici državni i samoupravni ne mogu biti članovi odbora, da se reč »samoupravni« izbriše, te da se na taj način omogući, da oni ljudi po svojoj stručnoj spremi mogu doprijeti, da se izvrše zadaci oblasne samouprave i postignu ciljevi koje je zakonodavac želio sa ovim zakonskim projektom. Treba da oni ljudi, koji imaju poverenje oblasnih skupština, mogu da udju u odbor bez obzira, da li su članovi oblasnih skupština ili ne.

U ovom samom projektu izgleda mi, da se je pošlo jednim rđjavim putem i da se stalno nastojava na tome, da se narod odvoji od inteligencije što više, dajući maha da oni ljudi, koji su zbog drugih uslova i uzroka izabrani za oblasne poslanike i predstavljaju pojedine krajeve oblasti, zauzimaju i položaj članova ovih oblasnih odbora a koji neće moći posvetiti se dovoljno izvršivanju zadataka oblasnih skupština i oblasnih samouprava i pored dobre volje i kad bi hteli, jer neće imati te stručne spreme, koja je potrebna za ovako velike zadatke, koji su dati oblasnim samoupravama. Zbog toga ja molim Zakonodavni Odbor, da se iz čl. 90. izbrišu reči: »iz svoje sredine«. U prvom stavu čl. 90. tako i reč »samoupravni« pa onda bi prvi stav čl. 90. glasio: »Oblasni bira oblasna skupština na ceo period. Državni činovnici ne mogu biti članovi odbora«.

Ako bi se odbor složio sa ovim izmenama i g. izvestilac primio, onda bismo dali snage odborima da izvrše svoje zadatke. Ne usvoji li se ovo, da neko u odbor može ući i ako nije član oblasne skupštine, naročito stručni ljudi, koji su neophodno potrebni i pismeni ljudi koji mogu raditi posao, onda ćemo imati, kao što smo do danas imali, nesposobne, krnje samouprave, koje nisu mogle da ostvare ni ono malo što im je do sada davato a ne sada u većim oblastima koje imaju mnogo veće zadatke.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin Gjonović.

Jovan Gjonović: Ja ću, gospodo, biti kratak, u koliko je to najviše moguće. Čini mi se, da je retko koji stav u ovome zakonu tako mali kao što je prvi stav čl. 90. a da u njemu ima toliko nelogičnosti i stvari koje mogu da se napadaju, kao u ovome stavu.

Ja se donekle slažem sa izmenama, koje traži g. Angjelić, ali ne mogu da ih akceptiram sasvim. Ja, gospodo, nalazim, da svaki onaj, koji ima pravo da bude izabran za člana oblasne skupštine, da svaki taj ima pravo da bude i član oblasnog odbora. To vredi i za državne kao i za samoupravne činovnike. Naravno, gospodo, ja se ne bih mogao složiti, da i stručna lica, koja nisu izabrana za članove oblasne skupštine, mogu biti izabrani za članove oblasnoga

odbora. Članovi oblasnoga odbora treba da budu samo oni, koji uživaju poverenje narodno, koje je narod izabrao, bez obzira na to, da li su državni ili samoupravni činovnici. Ako su bili državni ili samoupravni činovnici, onda kad postanu članovi oblasnoga odbora, sasvim prirodno neće vršiti činovničke funkcije. Zato, ja bih Vas molio, gospodo, da primite izmenu g. Angjelića, naravno sa mojim objašnjenjima, odnosno dopunom: da svaki onaj, koji je izabran za člana oblasne skupštine, ima prava da postane član oblasnog odbora bez obzira na to, da li je državni ili samoupravni činovnik.

Zatim, gospodo, ja bih Vas molio, da izmenite još jednu rečenicu iz prvoga stava toga člana, i to onaj deo njen, koji kaže za koliki se period vremena biraju članovi oblasnoga odbora. Ovde se kaže, »da oblasni odbor bira oblasna skupština na ceo period«. Ako se oblasni odbor bira za ceo period, onda skupština nema prava da oblasni odbor smeni. Članovi odbora mogu raditi rđjavo i oblasna skupština mora ih trpeti do kraja skupštinske periode. To je nelogično. Vi ste velikog župana napravili vicekraljem, pa sada hoćete još drugoga kraljića da napravite sa oblasnim odborom! Ako ovako ostane, kao što je predloženo, članovi odbora mogu da rade šta hoće, oblasna skupština može kritikovati i napadati rad njihov, ali im ipak mora votirati kredite. U rukama oblasnog odbora biće sve, a oblasna skupština nema prava da se efikasno meša u njegov rad. Ja bih Vas zamolio, da tu nelogičnost ne učinite. Mi smo, gospodo, jedna parlamentarna zemlja, mi imamo Vladu koja niče iz Parlamenta, ta Vlada odgovara Parlamentu i kad ona nije po volji Parlamentu, Parlament može da je smeni. Medjutim u oblastima utvrđujete oblasni odbor, koji ne može niko da smeni. Jer nećete valjda misliti, da će ga oblasna skupština smenjivati na taj način što će ga metati pod sud? Vi ste predvideli, da treba dve trećine prisutnih članova za takvu odluku i sad, samo u tom krajnjem slučaju, može oblasna skupština da smeni oblasni odbor. A to je, gotovo, nikad.

Gospodo, ja bih imao da učinim još jednu zamerku članu 100. ovoga odeljka. U pretposlednjoj alineji kaže se, da oblasni odbor može biti tužen i može biti stavljen pod sud, ali odluka o tome treba da se donese sa dve trećine glasova prisutnih poslanika oblasne skupštine. Gospodo, ja bih Vas molio, da pre vaše definitivne odluke razmislite o jednoj stvari, naime o onome što čini da prosperira jedno privatno preduzeće. Privatna preduzeća, kao što znate mogu da razviju veliki aktivitet i da pokažu velike uspehe stoga, što je u njima osećanje lične odgovornosti, onih koji vode preduzeće, vrlo veliko. Ako hoćete da umrtvite samoupravu, onda učinite tako da njeni funkcioneri ne nose odgovornost i ja sam siguran, da će samouprava podbaciti, kao što podbacuje i državna uprava. U državnoj upravi nema niko osećanja lične odgovornosti, zato se u njoj rđjavo i radi. Kad jedan Ministar zna, da ne može biti tužen i stavljen pod sud, otpada njegovo osećanje lične odgovornosti i može raditi što hoće. Sa ličnom odgovornošću kod činovnika isti je slučaj. I taj sistem rada Vi hoćete da prenesete onakvom odredbom na oblasnu samoupravu! Ja bih Vas molio, gospodo, da to ne uradite! Molio bih Vas, da učinite da se oseti lična odgovornost onih koji upravljaju samoupravama, na taj način, što će u slučaju nepravilnoga rada osetiti da mogu biti tuženi i lako stavljeni pod sud. U tom slučaju oni će osećati

veliku ličnu odgovornost, koja neće umrtviti aktivitet njihov, nego će ga pojačati.

Ja bih dakle molio, da se izmeni pretposljednji stav tako, da se odluka o stavljanju oblasnog odbora pod sud može doneti sa polovinom više jedan prisutnih članova oblasne skupštine. To su napomene koje sam hteo da učinim o ovom odeljku i da Vas molim, da ih primite u interesu i ovog zakona i samouprava.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin Lazić.

Vojislav Lazić: Gospodo, i ja imam nekoliko zamerka da učinim odredbama izloženim u ovoj glavi.

U čl. 90. imam da učinim primedbu za to, što je zamenjivanje članova odbora regulisano nezgodno. Ovde se predviđaju dva zamenjenika na jednog člana, a dalje se kaže, da se ti zamenjenici pozivaju, kad dotični odbornik bude otišao sasvim sa položaja, odnosno kad njegovo mesto bude konačno upražnjeno. Dalje, ovde nije regulisano koji se od ova dva zamenjenika poziva na njegovo mesto. Prema tomu ja nalazim, da bi ovde trebalo izostaviti »dva« zamenjenika, nego staviti »jednog zamenjenika« tako, da se jasno zna, da kad se mjesto dotičnog odbornika konačno uprazni, da onda dolazi njegov zamenjenik; a Vi ste stavili »dva zamenjenika« prema čemu se ne vidi, koji će od njih biti pozvan. Tu može posle da bude zabune i svadje i nastupiće svakako svadja između njih koji će od ove dvojice zamenjenika doći da popuni to mjesto.

U slučaju pak da se desi, da i ovaj zamenjenik ne bude bio više član skupštine, ili da on umre, tu oblasna skupština neka izabere zamenjenika na njegovo mesto, ali nikako ne treba ovako nejasno ostaviti da posle može biti spora.

Tako isto, u ovom istom članu nalazi se jedna odredba, po kojoj se plate odbornika određuju oblasnom uredbom početkom svakog skupštinskog perioda za taj period. I ova je odredba nezgodna, jer ja nalazim, da je nemoguće utvrditi platu tim članovima odbora za ceo period, a naročito sada u ovom vremenu kad se cene namirnica često menjaju i kad je valuta vrlo promenljiva. Može se desiti slučaj, da budu sada određene visoke plate a docnije bi trebalo te plate smanjiti, a ovde se kaže, da se plate određuju u početku perioda oblasnom uredbom i te plate onda ostaju do kraja celog perioda. Ja predlažem, da mesto ove rečenice udje, da se plate određuju svake godine budžetom.

U čl. 91. ne vidi se jasno, ko zamenjuje predsednika oblasnog odbora za slučaj ako je on odsutan ili bolestan. (Angjelić: Najstariji odbornik.) Ali to se ne zna. Po čl. 90. vidi se, da će i on dobiti dva zamenika, koji imaju da udju i to jedan tek u onom slučaju, ako njegovo mesto bude potpuno u odboru i skupštini upražnjeno, ali se nigde ne govori o njegovom zamenjivanju u slučaju momentane odsutnosti n. pr. bolesti ili sprečenosti da može učestvovati u odborskoj sednici. Ja nalazim, da bi ovde trebalo i ovo pitanje rešiti da posle ne bude spora, jer može nastupiti o tom spor. Treba rešiti i znati na koje će se stati stanovište u slučaju ako je on odsutan. Tada treba da dođe njegov zamenik i to onaj, koji je prema čl. 90. izabran. Tu je nemoguće, da taj zamenik dolazi i bude kakav mlad čovek, jer će svakako poslovi predsednika biti skopčani sa velikim poznavanjem samih radova u odboru, a poznavanje tih poslova može mnogo bolje znati jedan od članova;

nego li jedan od zamenjenika, koji nije u odboru, nego je samo član skupštine. On kao član odbora trebao bi da se upozna najprije sa svim poslovima koji su ranije prošli kroz odbor da može biti zamjenik predsednika. Prema tome ja ovde predlažem, da se unese odredba, da predsednika zamenjuje najstariji član odbora.

Dalje, u članu 91., poslednja rečenica glasi: »u slučaju ravne podele glasova, uzima se da je usvojen onaj predlog, za koji je glasao predsednik«. Ovde se daju predsedniku dva glasa. Ja nalazim, gospodo, da je to malo nelogično, da jedan član može uopšte ma u kojem pitanju imati dva glasa, pa makar on bio i predsednik. Sa kojim se pravom tu pojavljuje predsednik da može imati neko veće pravo nego drugi članovi. On je biran od strane naroda isto onako kao i onaj običan član i on nema veće poverenje narodno nego li običan član. Zato ja nalazim, da ovu rečenicu treba izostaviti i zameniti je ovom: »u slučaju ravne podele glasova, smatra se, da je predlog o kome se glasa odbačen«.

U čl. 94. predviđa se, da oblasni odbor može, u hitnim slučajevima, kad oblasna skupština nije na okupu, izdavati privremene uredbe. Gospodo, ja se ne slažem sa ovom odredbom, da oblasni odbor može izdavati privremene uredbe, one za koje je nadležna jedino skupština. Jer, gospodo, u ovom zakonu se dalje predviđa, da te uredbe treba ipak da izidju pred skupštinu i da skupština ima prava primiti ih ili odbaciti. I sada, gospodo, nastaje pitanje ovo: ako oblasni odbor propiše jednu uredbu i po njoj bude postupao jedno izvesno vreme, a oblasna skupština u prvom svome sazivu tu uredbu odbaci, ne primi je, nastaje pitanje, šta će biti u tom slučaju; kako će se smatrati postupanje po toj uredbi za ono medjuvreme, odkad je ona propisana pa do onoga momenta; kad je odbačena? Da li će ta uredba za to medjuvreme biti smatrana kao važeća ili ne i kako će biti smatrani oni poslovi, koji budu svršeni na osnovi takve jedne uredbe, koja posle ne bude primljena i bude odbačena.

Meni se čini, gospodo, da ova vlada ima jedan svoj naročiti plan, po kome sprovođi svoju politiku i kako ona teži da mimo Narodne Skupštine propiše uredbe i da često puta uzima zakonodavnu vlast ona u svoje ruke i ako postoji Narodna Skupština, isto tako, idući tim principom, ona i ovde teži da da prava oblasnom odboru, da zakoraćuje u prava oblasne skupštine. Ja se ne bih složio sa takvim principom, jer nalazim, da nema potrebe za to. Oblasna skupština može biti sazvana u vanredan saziv, ako to bude iziskivala kakva preka potreba i oblasni odbor je dužan da u tom slučaju sazove oblasnu skupštinu i da pred nju iznese uredbu za koju nalazi da je hitna, da je skupština odmah odobri, a da ne nastupi ovaj slučaj, da se oblasni odbor koristi ovim pravom. Ako se ovo ostavi, oblasni odbor koristiće se tim pravom i uzeće na sebe ulogu i zadatke oblasne skupštine.

Isto tako, gospodo, ja se ne bih mogao složiti ni sa odredbama članova 97., 98. i 99. ovoga zakona, gde se govori o zajedničkoj saradnji samouprave sa državnim vlašću. Ovde se predviđa po čl. 97., da je odbor dužan na zahtev velikog župana saradjevati s državnim administrativnim organima, kad god tu saradnju zakon propisuje. Dalje se kaže: on može saradjevati po svom pristanku i u drugim slučajevima, kada to veliki župan zatraži. Gospodo, ja bih se složio s tim, da odbor može saradjevati sa državnim or-

ganima kad veliki župan zatraži i kad odbor pristane; ali se ne mogu složiti s tim, da to može biti i onda kad to samo veliki župan zatraži. Tu može, gospodo, da bude zloupotreba od strane velikog župana prema odboru. On može da pakosti odboru, jer mu se za to daje prilika i može ga naterati da radi poslove za koje je pozvana državna vlast. Ja sam za to, da se razgraniče poslovi između državne i samoupravne vlasti tako, da samoupravni odbor ne može čestoputa da bude podvrgnut od strane velikog župana, jer često puta samoupravni odbor ne može da posvršava ni svoje samoupravne poslove, ali će ovakvim zakonskim odredbama da bude primoran da radi na državnim poslovima.

Gospodo, u članu 98. kaže se ovako: U onim slučajevima kad je državni posao zakonom poveren oblasnoj samoupravi, oblasni odbor je dužan starati se o njegovom izvršenju po uputstvima velikog župana. Dakle, vidite, gospodo, »po uputstvima velikog župana«, ja nalazim, da je vrlo nezgodno stavljati tu rečenicu, jer kad se, odboru stavlja jedan posao jednim zakonom, onda on treba da radi po zakonu i on će po zakonu i vršiti taj posao i starati se da te poslove izvršava kako zakon propisuje, a ne kako se ovde kaže: po uputstvima velikog župana.

Dalje, gospodo, u članu 99. kaže se: ako oblasni Odbor odrefe saradnju predvidjenu u čl. 97. druga rečenica, ili ako ne izvrši upustva u slučajevima čl. 98., nadležni upravni sud može na tužbu velikog župana kazniti odgovorne članove oblasnog odbora novčanom kaznom do 2.000 dinara. Dakle, ako ne uradi kako bude zahtevao veliki župan, onda nadležni upravni sud može ga na tužbu velikog župana kazniti do 2.000 dinara. Ja mislim, da je što se tiče ove kazne u članu 99. nezgodno propisano, da ona bude dve hiljade dinara i to od jedanput i odmah u slučaju, kada se ne bude postupilo po upustvima velikog župana. Ja mislim, da treba naći neki način kako i oblasni odbor ne bi zloupotrebio dato mu poverenje, ali se opet ne slažem sa ovim i ovakvim načinom, koji je ovde u pomenutom članu 99. primenjen, niti sa ovakvim jakim pritiskom od strane velikog župana.

Što se tiče odredaba u članu 100., lepo je zamerio g. Gjonović i ja se njegovoj zamerci pridružujem. U III. odeljku ovoga člana kaže se: »Odluka oblasne skupštine po optužbi oblasnog odbora podnosi se većinom od $\frac{2}{3}$ članova prisutnih na sednici«.

Gospodo, zašto je za običnu odluku dovoljna jedna polovina od prisutnih više jedan, a za optuživanje članova oblasnog odbora potrebno je $\frac{2}{3}$. Ja opet ovde konstatujem, da vlada ide onim svojim poznatim principom: kakvu je zaštitu tražila za sebe, da bi se zaštitila od odgovornosti pred Narodnom Skupštinom, tu istu zaštitu sada traži i za ovaj oblasni odbor pred odgovornošću oblasnoj skupštini. Ja tražim, da se ova rečenica izmeni i da se odluke oblasne skupštine o optuživanju članova oblasnog odbora donose sa običnom većinom, kao što se donose i druge odluke.

Dalje tražim kod ovoga člana, da se unese jedna odredba, da oblasna skupština ima pravo smenjivanja neurednih odbornika. Jer, vidite, gospodo, oblasna skupština ima prava da bira odbornike, a nema prava da ih smenjuje. Smenjivanje odbornika nije nigde predvidjeno, nego je samo predvidjeno, da ih može optuživati, ali sa dve trećine prisutnih članova.

To su, gospodo, zamerke, koje sam ja imao učiniti, a to su u isto vreme i moji predlozi za izmenu pojedinih članova u ovoj glavi.

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima gospodin Sušnik.

Anton Sušnik: Gospodje poslanci! Poglavlje o oblastnom odboru, o katerem sedaj razpravljamo, je najboljši dokaz, da predloženi zakonski načrt o samoupravah dejansko ne nudi narodu nikake samouprave. Oblastni odbor je samoupravni organ. Bistvo samouprave postoji v tem, da stoje samoupravni organi sicer kod nadzorstvu centralnih upravnih oblasti, nikakor pa ne pod zapovedjo centralne uprave. Oni izvršujuje zakone, ne smejo pa sprejemati navodil od centralne oblasti. Toda v predložencem zakonskem načrtu je oblastni odbor popolnoma zavisen od velikega župana. Veliki župan »izdaje uputstva i raspise za primenu oblasnih uredaba«, kakor je naglašal že moj predgovornik gospod Lazič.

Dalje določa člen 97.: »On je dužan na zahtev velikoga župana saradjevati s državnim administrativnim organima kad god tu saradnju zakon propisuje. On može saradjevati po svom pristanku i u drugim slučajevima kada to veliki župan zatraži«.

Dalje določa člen 98.: »U onim slučajevima kad je državni posao zakonom poveren oblasnoj samoupravi, oblasni odbor dužan starati se o njegovom izvršenju po uputstvima velikog župana«.

V odeljku, ki govori o nadzorstvu državne uprave nad samoupravami, imamo člen 124., po katerem nima oblastni odbor niti toliko samouprave, da bi mogel sam imeti seje. Kajti tu beremo: »Veliki župan ili njegov zakoniti zastupnik ima pravo prisustvovati sednicama oblasnog odbora. On može u svako vreme uzeti reč neprekidajuči člana odbora, ali nema prava glasa«.

On može po donetoj odluci odmah usmeno izjaviti, da li je zadržava od izvršenja. Ako nije bio prisutan ili ako nije u sednici samoj zadržao od izvršenja odluku odbora, on je može zadržati u roku od 8 dana po prijemu prepisa zapisnika odborove sednice«.

Član 125. določa: »Veliki župan ima pravo tražiti obavještenje od oblasne skupštine i oblasnog odbora«.

In tako gre dalje. To niso nikaki samoupravni organi. Oblastni odbor je samo organ velikega župana, stoji pod njegovim stroгим nadzorstvom ter mora od njega sprejemati navodila in direktive. Jaz sem tako prost, da Vas tu opozorim, gospodje, da tudi na Francoskem okrožni načelnik nima tolikih pravic na okrožnim odborom, kakor jih ima pri nas veliki župan nad oblastnim odborom. V Franciji je baš obratno, da ima okrožni odbor nadzorstvo nad okrožnim načelnikom; če pride do spora med okrožnim načelnikom in okrožnim odborom, odloča o stvari skupščina. Mislim, da je baš naloga samouprave, da zabranjuje strankarstvo v upravi in da nekako regulira parlamentarno delo v državi. Toda če se sprejme predloženi zakonski načrt, je velika nevarnost, da bo veliki župan s svojimi policijskimi organi požrl vso samoupravo po posameznih oblastih in srezih.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin dr. Dulibić.

Dr. Ante Dulibić: Ja imam da učinim jednu zamerku kod čl. 90., koji govori o izboru odbornika, da taj član ne kaže kako će se pojedini odbornici bi-

rati. Ja mislim, da je apsolutno potrebno da se u zakonu ustanovi, da li će se ti odbornici birati apsolutnom većinom glasova oblasne skupštine ili relativnom većinom, ili po proporciji. Ja mislim, da je najpravednije, da se i oni biraju po proporcionalnom sistemu, ali o tome zakon ništa ne kaže, te prema tome može nastati veliki sukob u tumačenju ovoga zakona, koji ništa o tome ne kaže. Kad zakon o tome ništa ne kaže, onda od raznih izbornih sistema, ja ne znam koji će se primeniti u ovom slučaju. Ja ne stavljam nikakav konkretan predlog, ali mislim, da je apsolutno potrebno da se u članu 90. kaže, kako će ta gospoda odbornici da budu izabrani.

Drugo, gospodo, slobodan sam upozoriti na protuslovlje koje postoji između člana 91. i 93. Član 93. kaže sasvim dobro, da je oblasni odbor izvršni organ oblasne samouprave, da oblasni odbor rukovodi samoupravnu administraciju, to će reći da vodi upravu i napokon treće, da oblasni odbor vodi nadzor nad svima oblasnim ustanovama i njihovim organima. To je sve dobro. Ali čl. 91. kaže, da svaki član odbora upravlja po jednom granom samoupravnih poslova. Po čl. 93. je oblasni odbor onaj koji na sednici, na zboru stvara zaključke i donosi odluke. Ovo će doći veliku zbrku i neće se znati kako ima da se radi u državnoj upravi. Po mome mišljenju mora se izbaciti iz čl. 91. rečenica, da svaki član odbora upravlja po jednom granom samoupravnih poslova. Svaki odbornik može biti referent po jednoj grani i onda kao referent svakojako moći će obavljati sve poslove, ali će oblasni odbor u svojoj sednici u svojoj celokupnosti stvarati odluke i vršiti potreban nadzor. Drugo se stavlja u opreku, ako pojedini odbornik, koji ima stalnog referenta, upravlja samostalno sa onom granom, koja je njemu poverena i onda dosledno njemu mora da pripada nadzor nad onim oblasnim samoupravama, koje se tiču njegove grane, onda on mora da izvršuje, takodje sve, što su samouprave i Skupštine zaključile što se tiče te grane. Ali, gospodo, da se može čl. 93. sprovesti, onda treba po mome mišljenju apsolutno promeniti ovaj čl. 91. u smislu, da odborniku ne pripada samostalna uprava s jednom pojedinom granom, nego da uprava svih pojedinih grana pripada celokupnom odboru kao takvom. Ja se slažem takodje sa mišljenjem, da u čl. 98. treba izostaviti reči: »po upustvima velikog župana«. Od toga se, gospodo, mogu izroditi razne šikane, jer ako li oblasni odbor ima po zakonu nešto da izvrši, dužan je da to izvrši u redu. Što se tiče načina izvršenja, može biti raznih mišljenja, može biti oblasni odbor je uveren, da će se taj posao izvršiti bolje na jedan način no na drugi i onda će doći veliki župan i narediće, da se taj posao mora izvršiti na onaj način, kako on hoće. Ja mislim, da to nije sigurno i da reći: »po upustvima velikog župana« u čl. 98. treba izbaciti.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč g. Etbin Kristan.

Etbin Kristan: Gospodo, ja neću ništa da govorim, niti ću u opšte iznositi nove predloge, jerbo me je iskustvo naučilo, da je to sasvim izlišno. Gospoda iz većine ne interesuju se ni toliko, da bi slušali argumente, koje imade opozicija da iznosi.

Ja imadem samo jedan sasna skroman upit, a to je, da li je ovo u članu 93. jedna pogreška u odredbi, da oblasni odbor radi i u ono vreme, kad je oblasna skupština na okupu. Ja držim, da se to ra-

zume samo po sebi. Potrebno bi bilo utvrditi, da on radi i onda, kad Skupština nije na okupu. Ja bih hteo znati, da li je to pogreška ili se tako htelo da uradi. U ostalom, ja ne ću da govorim samo za stenografske beleške.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč g. Sokić.

Manojlo Sokić: Vi, g. Predsedniče, niste čuli primedbu g. Kristana. On kaže, da mi ovde govorimo za stenografske beleške. Izgleda da je tačno, ne sluša se.

Predsednik Miša Trifunović: Pardon, ja mislim, da je tu g. izvestilac, koji prati celu diskusiju.

Etbin Kristan: Gospoda imadu glasati i kako će glasati, kad ni jedan ne sluša ono što opozicija ovde govori.

Manojlo Sokić: Gospodo, kod treće glave imam dva predloga. Prvi se predlog odnosi na čl. 93. Pododbor je članu 93. vladinog projekta dodao nov stav koji glasi: »Oblasni odbor rasmatra i konačno odobrava ili odbacuje budžete opština, koje su u sastavnom delu dotične oblasti, a čiji bi opštinski prirez prelazio 50% neposredne poreze«.

Time se, gospodo, otvara mogućnost da opštinski prirezi mogu doći do beskrajnih granica. Radi, kako sam u načelnoj debati o tome govorio, održanja harmonije između samoupravnih finansija i državnih finansija, neophodno je potrebno ovde postaviti izvesne granice i utvrditi, da li oblasni odbor može budžet odobriti, a posle prepustiti upravi državnih finansija da postigne saglasnost između tih prireza odnosno poreza.

Moj bi predlog glasio da poslednja rečenica čl. 93. »a čiji bi opštinski prirez prelazio 50% neposredne poreze« glasi: »a čiji bi opštinski prirez prelazio 300% neposredne poreze«.

Po dasadanjem načinu rada, ja mislim, da bi bilo dovoljno da opštinski budžet bude do 300%. S toga bi trebalo tu granicu postaviti, a što bude prelazilo preko te granice, to da se ostavi kontroli državnih finansija. To je što se tiče čl. 93.

Nadalje bih predložio, da se čl. 99. izbaci. U članu 97. i 98. statuiru se jedna naročita dužnost velikog župana, da za zakonom predviđene uslove traži od samoupravnih tela izvršenje tih poslova. Tih će dužnosti biti vrlo mnogo i uvek se te dužnosti odnose na samoupravne poslove. Ako se to od strane oblasne samouprave ne bude izvršilo, čl. 99. predviđa tužbu velikog župana upravnom sudu protiv članova oblasnog odbora i predviđa novčanu kaznu do 2000 dinara.

U čl. 127. se veli, ako te poslove ne budu oblasne samouprave svršile, onda će državna nadzorna vlast na račun samoupravnih jedinica sama ili svršiti. Kada se već to predviđa, ja sada ne uvidjam potrebe da se još i članovi oblasnog odbora kažnjavaju za neizvršenje tih poslova, a ne uvidjam potrebe zbog toga, što je već dovoljna kazna za članove oblasne skupštine, da pred narodom odgovaraju zbog toga, što su nametnuli jedan novi teret. To je dovoljna kazna i to je konzekventno sprovođenje političke odgovornosti samoupravnih organa pred narodom. Zato ja predlažem, da se taj član kao suvišan izbaci. To prelazi malo i u drugu granicu, t. j. time se samoupravni poslanici stavljaju i pod veliku kontrolu državnih organa.

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima g. izvestilac.

Izvestilac **Kosta Timotijević**: Od nas ovde 20 govorilo je 8 gospode protiv ovog predloga sa izvesnim zamerkama. G. Angjelić se pozvao na član 98. Ustava i tvrdi, a tako i jest, da je u članu 98. Ustava stajalo, da će oblasna skupština iz svoje sredine birati odbor, pa da je ta reč »iz svoje sredine« izbačena, te da je nemamo ni u Vidovdanskom Ustavu. Što znači da ima mogućnosti da ovaj odbor oblasna skupština bira i van svoje sredine. To znači, da je ustav ostavio zakonodavcu, da može propisati iz svoje sredine i da budu birani članovi odbora i van oblasne skupštine. Projektant dao je mogućnost, da članovi odbora budu iz oblasne skupštine, da birači vide, kakvu dužnost oblasni odbor ima i da gleda da u listu unese ljude koji bi mogli i te poslove raditi.

Gospodin Angjelić ima razloga da se boji, da će oblasne skupštine biti tako sastavljene, da one ne mogu naći iz svoje sredine podesne i spremne ljude za ovakav ogroman posao i za ovakovu komplikovanu administraciju kakva se zakonom predviđa i htio bi tu mogućnost, da oblasna skupština može tražiti te ljude i van svoje sredine. Kao što vidite, gospodo, ima razloga i za jedno kao što ima razloga i za drugo gledašće. Ja, gospodo, verujem, da će biti oblasnih skupština, koji će naći ljude iz svoje sredine u dovoljnom broju za otpravljanje poslova, koji se predviđaju u odborskoj nadležnosti, ali isto tako, gospodo, biće oblasnih skupština u našim zaostalim krajevima koji neće imati takove ljude. I kad se predlogom g. Angjelića neće ukinuti pravo da oblasna skupština bira iz svoje sredine i on ide na tome, da u izvesnom izuzetnom slučaju treba omogućiti, da skupština te ljude bira i van svoje sredine, mislimo, da bi bilo pametno i razumno primiti predlog g. Angjelića tako, da u čl. 90. reč »iz svoje sredine« ispadne.

Gospodin Gjonović je bio protiv predloga gosp. Angjelića. Ja sam već kazao, da se ništa ne rizikuje ako se primi predlog gospodina Angjelića. Ništa! Skupština kao mala suverena samoupravna vlast neće sigurno izlaziti i izlagati se pred biračima jednoj kritici i riziku, da će baš ljude, koji daju života samoupravi, koji će neprestano ostati da rade u oblasnoj skupštini, birati van svoje sredine, ako ih bude ona imala u svojoj sredini.

Gospodin Gjonović je dalje učinio jednu zamerku, zašto da se biraju članovi oblasnog odbora na celu periodu i da moraju ostati tu tako, dok ne učine kakvo krivično delo, naprave jednu štetu, budu tuženi i sudjeni, a da ih ne bi mogla oblasna skupština ovako po redu koji vlada u Parlamentu, ako oseti njihovu nemarnost i aljkavost, da ih jednim nepoverenjem izbaci. Gospodo, projektant nije hteo tako da izlaže taj oblasni odbor čestim promenama i velikoj zavisnosti od oblasne skupštine. Projektant je hteo da oblasnu skupštinu opomene, da će to trajati celog perioda i da pri svom izboru vrlo dobro pazi, koga će birati. Dalja zamerka g. Gjonovića, koja je bila i gospodina Lazića, jest ta, da se njih dvojica bune, zašto da oblasna skupština ne može prostom većinom optužiti jednoga člana oblasnoga odbora, nego sa dve trećine kako je predviđeno. Gospodo, zato što će se u mnogo slučajeva ta oblasna skupština tako sastaviti, da jedan oblasni odbor ima možda jedva jednu polovinu i možda nešto više oblasne skupštine i u ovakvim prilikama, kako mi svaki dan gledamo, često puta ne dodje jedan ili dva člana i onda bi taj odbor možda nepravredno bio izlagan optuživanju onoliko

poslanika, kojiko je došlo ispod polovine i taj odbor bi izgubio svaki autoritet.

Ja verujem, gospodo, da oblasne samouprave i oblasne skupštine, ako je kakav u istinu veliki razlog za optužbu izvesnoga člana ili celoga odbora, neće to prepustiti, a treba da je stvar vrlo ozbiljna i u dve trećine nalazim ozbiljnost za optužbu, a ne partizanskog preterivanja u oblasnoj skupštini. To je bio razlog zbog ove dve trećine i nikakav drugi.

Gospodin Lazić je učinio jednu zamerku, koja je sasvim na mestu. Kaže se, da će za svakoga odbornika skupština izabrati po dva zamenika, koji stupaju u dužnost, kad se koje mesto konačno uprazni. Dakle konačno upražnjenje treba da bude. Sada se g. Voja Lazić pita, kako će biti, hoće li obadvojica doći ili jedan od te dvojice. Gospodo, jest, tu je praznina. Ja bih molio, da mi to ispravimo, da će doći onaj, koji je prvo imenovan kao zamenik. A što su dvojica imenovana to je zato, da se oblasna skupština ne mori izborom. Htelo se da se izbegne to glasanje i birkanje po skupštinama. Ja mislim, da će se bojazan g. Lazića o komplikacijama otkloniti, ako se kaže, da će stupiti na dužnost po redu, kako su bili naimenovani kao zamenici. To ćemo u specijalnoj debati ispraviti.

G. Lazić je protivan, da se uredbom po članu 90. odredjuje plata članovima oblasnoga odbora. On misli, da je to bolje budžetom. To je, gospodo, njegovo mišljenje, da je bolje budžetom, a mi mislimo, da je bolje, da to uredi oblasna skupština svojim poslovnikom i da odredi platu svojim članovima i sebi oblasnoj skupštini i članovima oblasnoga odbora i osoblju, te da se tako svake godine ne ponavlja u budžetskim debatama to pitanje, koliko će se platiti članovima skupštine, koliko članovima odbora, koliko osoblju.

G. Lazić je učinio u čl. 91. jednu primedbu, o kojoj moramo voditi računa, kad bude rasprava u pojedinostima. On je zbilja našao, da nije predviđeno, što će biti kad se predsednik razboli, kad ne dodje na jednu sednicu, ko će njega onda zastupati i sasvim umesno predlaže, da to bude najstariji član odbora po godinama, a to nije predviđeno u zakonu. Naravno da će to možda biti najstariji član odbora, ali jednu meru moramo pronaći.

Gospodin Lazić je našao, da u čl. 91. u poslednjoj rečenici predsednik odbora ima dva glasa. Gospodo, tako ima u narodu mnogo zablude gde se netačno terminira i kaže da neko ima dva glasa. To nije tako, nego je usvojeno, da onaj koji predsedava, a glasovi se podele na pola, da se onda predsednikov glas smatra kao pretežniji i da pobjedi ona strana s kojom je predsednik glasao. Zato on nema dva glasa. To ne vredi onda ako je predsednik u grupi od 4 ili 5 glasova, nego samo pri ravnoj podeli kad su na jednoj i na drugoj strani recimo 5 glasova, onda ona strana dobiva s kojom predsednik glasa, jer predsednikov glas pretežava. To se usvojilo i tu nisu dva glasa predsednikova, to je onaj t. zv. pretežujući glas. (Glas: Kvalificirani glas.) Gospodin Voja Lazić traži, da se u tom slučaju ravno podele, smatra dotični predlog za odbačen. Mi smo našli da je dovoljno razumno i opravdano i u interesu brzine poslova da treba da ostane pri ravnoj podeli glasova da ona strana, gdje je predsednički glas, ima pretežno značenje.

Gospodin Lazić je u čl. 94. našao, da odbor prihvata sebi po ovom projektu ona prava, koja pripadaju samo oblasnoj skupštini. I zaista je tako. Pred-

vidja se ovde u ovom projektu, da oblasni odbor može izdavati privremeno uredbe o svim predmetima osim budžeta. Samo g. Lazić treba da ne smetne s uma, da je rečeno: u hitnim slučajevima može oblasni odbor izdavati privremene uredbe koje odmah idu na prvu sednicu oblasne skupštine. Vidite, gospodo, opravdaje koje se nalazi u čl. 94. jest u tom, da samo u hitnim i neodložnim potrebama, koje moraju da se obave u međuvremenu od saziva jedne oblasne skupštine do sledećeg saziva, oblasni odbor može da podmiri tu hitnu neodložnu potrebu jednim naredjenjem ili jednom uredbom, ako bi mu zakon za to dao ovlašćenje, a zakon mu daje ovlašćenje, da u hitnim neodložnim potrebama oblasni odbor može izdati uredbu, koja ide prvoj sednici oblasne skupštine na odobrenje ili kasiranje. Ja nalazim kao i g. Lazić, da ovde može biti zloupotreba, ali mi moramo nešto verovati ljudima, koje bira narod kao i nas i koji najzad imaju izvesnu odgovornost, kao što je ona propisana čl. 100.

Gospodin Lazić gleda u ovom neki vladin plan i kaže, da se taj odbor može tako da napravi kao što i beogradska vlada, da mnoge stvari radi bez parlamenta; da tako taj odbor ne bi radio bez oblasne skupštine, da ne bi kopirao ovde narodnu Skupštinu i vladu. To ne može da se desi zbog toga što je to udešeno, da taj oblasni odbor može izdavati takve privremene uredbe samo za hitne i neodložne potrebe. Drugo, što tome Odboru dolazi oblasna skupština, kojoj se mora to odmah podneti i ona ima da ceni umešnost ili neumesnost toga. Ja mislim, da je čl. 94. potpuno opravdan kako ne bi oblast pretrpela velike štete usled nedostatka ovakvih ovlašćenja.

G. Lazić kritikuje sve članove redom, ni jedan član ne ostavlja, pa je, gospodo, podvrgao kritici član 97., 98. i 99. On se boji za nezavisnost oblasnog odbora i nalazi neku opasnost za njegovu slobodu kretanja i slobodu rada u čl. 97., 98. i 99. Medjutim, gospodo, ovde treba učiniti jednu razliku. Odbor je dužan po čl. 97. na zahtev velikog župana saradjevati sa državnim i administrativnim organima, kad tu saradnju zakon propisuje. A Odbor može saradjevati po svome pristanku i u drugim poslovima kad to veliki župan zahteva. Šta to znači? Veliki župan može zahtevati od Odbora saradnju u državnim poslovima. Na saradnju koju zakon ne predviđa, može Odbor da pristane a može Odbor i odreći, ali ne može odreći ono što je zakon predvideo. Dalje, biće poslova koji su stavljeni u dužnost odborima, ili mogu da se pojave posle, a koji mu nisu stavljeni u dužnost. I veliki župan može pozvati Odbor da radi, ali oblasni odbor može to odreći i to odricanje ne povlači nikakvu krivicu. A u onom slučaju kad je državni posao zakonom poveren oblasnoj samoupravi, oblasni odbor dužan je starati se po upustvima velikog župana.

G. Lazić ne može da primi i da razume potrebu ovih upustava velikog župana. Reč je, gospodo, o državnim poslovima predviđenim zakonom, a ne oblasnim. I kako na čelu državne uprave postoji na svakoj grani jedan Ministar, to će Ministar — a mi smo izuzeli opštenje oblasnog odbora i oblasne Skupštine direktno sa Ministrima — preko velikog župana uputiti, da se jedan posao u saradnji oblasnog odbora svrši i on daje upustva i veliki župan ta upustva prenosi, kad ima da se radi državni posao, na oblasni odbor naravno u kakvom obimu, kako i pod kojim

pogodbama. Ne može se samo kazati: radite kako Vas Bog uči i kako znate, jer to nije oblasni nego državni posao. Naravno, veliki župan ne može raditi kako on hoće, nego mora dobiti naredjenje od više pretpostavljene vlasti, od nadležnog ministra i ta upustva od Ministra sprovesti Odboru i naravno taj posao ima da se svrši pod tim pogodbama.

G. Lazić je našao, da je čl. 99. koji govori o kaznama članova oblasnog odbora, o kaznama do dve hiljade dinara, nezgodan i da dovodi ovako u jedan težak položaj članove oblasnog odbora. Gospodo, reč je ovde o saradnji predviđenoj zakonom. I zaista, gospodo, na kakav način bi se mogli naterati ti članovi oblasnog odbora da poslove zakonom propisane vrše, ako za njih ne bi bila vlast, koja bi ih za neizvršenje te dužnosti kaznila. A, gospodo, ta vlast nije ni župan, ta vlast nije ni ministar, ta vlast nije policijska vlast, nego nezavisan upravni sud. Gospodin Lazić zna, da se za administrativne sporove i administrativno pravo sprema i da je već u proučavanju projekt o nezavisnim upravnim sudovima. Pa, gospodo, ja mislim, da mi možemo imati garantije, da se tu neće moći sprovoditi naročita politika župana i neraspoloženje prema oblasnom odboru ako bi to hteo da učini.

Gospodo, isto tako je gospodin Sušnik kritikovao 97., 98. i 99. član kao i gospodin Lazić, ali on vezuje svoju kritiku za čl. 124. i 125., koji je predvideo pravo prisustva velikoga župana sednicama i on se boji, da time ovaj zakon ne oduzme štogod samoupravi. Gospodin Sušnik kao i njegovi bliži prijatelji uvek vide neku opasnost za samoupravu kadgod je reč o državnoj vlasti i državnim organima. Ja to, gospodo, ne razumem. Tu se vidi, da mi koji smo imali nešto samouprave i državne vlasti u svojoj državi, toga se ne bojimo, bar ne u tolikoj meri, koliko se boje ona gospoda, koja to nisu imala: Vlast njihova ranije bila je tuđinska vlast, vlast tuđe države. To je, gospodo, bio neprijatelj, koji je tamo sedeo i posmatrao. Mi se, gospodo, nismo do sada bojali i gospoda, koja se jednako boje države i državne vlasti, nadam se, da će uskoro videti, da nisu imali pravo za ovakve bojazni.

Gospodo, gospodin poslanik Dulibić zamario je članu 99.; jer se ne vidi kako se bira oblasni odbor. Prvo, tehniku izbornoj nije video tu i nije video, hoće li biti proporcionalna ili kakva druga. On pored ove zamerke našao je zamerku u članu 94., gde se veli, da će svaki član oblasnoga odbora voditi poslove izvesne grane upravne vlasti i član 93. da će oblasni odbor voditi nadzor nad svima ustanovama i našao je, da ova dva člana, ako ostanu jedan pored drugoga, stoje u protivrečnosti. Ne, gospodo, to nije ovde slučaj. Ostaje član 93., svaki član oblasnog odbora vodiće samostalno izvesne poslove a ceo odbor kao takav u kome je i taj član vodi nadzor nad svim oblasnim ustanovama i organima, nadzor nad upravom. E, gospodo, nema tu nikakve protivrečnosti. To naprotiv garantuje nam, da ova dva člana, ako ostanu jedan pored drugoga, učiniće, da ćemo imati bolju harmoniju u oblasnom odboru. Članovi oblasnog odbora dužni su dakle prema ovome upoznavati odbor, svoje drugove u odboru, kako toku poslovi one grane kojom oni, pojedince, upravljaju. Nadzor nad upravama pojedinaca vodi celokupan odbor.

E sad gospodin Dulibić zamera što mu član 90., 91., 92. i 93. nisu jasni. Naravno, gospodo, nisu mu jasni zato, što je ostavljeno da se poslovnik uredi u

samoupravama oblasti. Kad se nešto ovde u zakonu specijalizira, onda se zamera kako se vezuju ruke. A kad se otvori maha, da se sme nešto uraditi i na svoju ruku, onda se kaže to ne dostaje, to ne dostaje. Naravno, ne može sve da se predvidi i ne treba da se predvidi. Ostavlja se da samouprave uredi svoje stvari i kako član 90. tako i član 91., 92. i 93. poslovnik ima da dopuni ovaj naš zakon.

Gospodin Kristan pita, da li član 93. u ovom zakonu treba tako razumeti, da će oblasni odbor raditi i kad je oblasna skupština na okupu. On pita, da li je ovaj član 93. naročito unesen i šta mu je smisao? Taj član 93. naročito je unesen zbog toga, da nikakva oblasna skupština ne bi mogla doneti uredbu po kojoj nadležnost oblasnog odbora preuzima na sebe. Hteli smo sada naročito da naglasimo, da oblasna skupština kad izbere oblasni odbor, od onoga dana kad se on sastane ne prestaje biti odbor. Oblasni odbor mora za sve vreme rada oblasne skupštine raditi kao što radi i vlada pri svem tom što je tu Narodna Skupština. To isto važi, da i saziv oblasne skupštine ne suspenduje vlast oblasnoga odbora, jer su njegove funkcije tačno određene. I da ne bi bilo sumnje u tome, kad je mandator tu, kad je oblasna skupština tu na okupu da može oblasni odbor raditi, zato je to uneseno. Htjeli smo, da to bude jasno. U tome je smisao ovoga člana.

Gospodin Sokić predlaže, da konačno odobravanje opštinskih budžeta na teritoriji oblasti ima da vrši oblasni odbor, samo ne ovako kako je redigovano za 90%, nego, veli, treba da se naznači maksimum procenta, mora da se učini ograničenje i on misli, da je dovoljno staviti 300%. Ja mislim, da će ove stvari finansijske moći oblasna skupština finansijskim zakonom da reguliše prema prilikama i vremenu. Na primer danas su prirezi u opštinama ogromni. Zašto? Zato što opštine moraju davati velike plate svojim činovnicima. To neće trajati većito. Ako bi metnuli 300 procenata po predlogu gospodina Sokića, onda bi budžeti samouprava opštinskih išli Ministru Finansijsa na odobrenje, a to je najgore što ima. (**Manojlo Sokić:** Baš neće.) Ja govorim o sadašnjici. Naše opštine ne mogu da dobiju svoje budžete ni do polovine iduće godine, jer samo u Ministarstvu Finansijsa stoje gomile budžeta opštinskih. Zbog toga što se nalazimo u prilikama ogromnih prireza opštinskih i ovo ograničenje je malo i neznatno, ono neće pogoditi ni jednu trećinu opština i zato ne bih bio za ove prilike. (**Manojlo Sokić:** Povećajte procent.) Mi ta finansijska pitanja možemo uneti u finansijski zakon. Nemojte sa jednom izmenom da ovim projektom opteretimo opštinske budžete, da stoje mesecima li godinama pred Ministrom Finansijsa. Nije moguće, gospodo, savladati sve te budžete, pa zbog toga ne bih mogao primiti ovaj predlog gospodina Sokića. (**Pavle Angjelić:** Gospodin Sokić olakšava gospodinu Ministru!) Ne, sada mu ne olakšava. Mi mu olakšavamo. Gospodin Sokić hoće da budžeti preko 300% idu na odobrenje gospodinu Ministru Finansijsa, a ja kažem, da je vrlo malo budžeta sa 300%. (**Manojlo Sokić:** Ovo je jedna vrlo razložna mera!)

I gospodin Sokić naravno, ne uvidja potrebu kažnjavanja iz člana 99. Ja njemu specijalno ne mogu da odgovaram, pošto sam već dao po toj stvari odgovor drugoj gospodi, a vas, gospodo, molim, da s obzirom na to što imamo da pretresemo još nekoliko glava, danas lepo izglasate i primite ove dobre

stvari, koje se sadrže u odredbama treće glave o Oblasnom Odboru.

Predsednik **Miša Trifunović:** Gospodo, diskusija o ovoj glavi III. završena je. Pristupićemo glasanju pojedinih članova.

Na glasanju je član 89. Kod toga člana nema nikakvih predloga. Ko je za to, da se član 89. primi onako, kako je redigovan u pododboru, on će sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 89. primljen po predlogu pododбора.

Na glasanju je član 90. Kod toga člana ima predloga gospode Angjelića i Lazića. Molim gospodina izvestioca, da izjavi, da li prima predloge gospode Lazića i Angjelića.

Izvestilac **Kosta Timotijević:** Primam predlog gospodina Angjelovića, da se iz prvog stava člana 90. izbrišu reči »iz svoje sredine«. Takodje primam predlog gospodina Lazića, da se u drugom stavu čl. 90., posle reči »po dva zamenika koji stupaju u dužnost«, dodadu reči »po redu kako su pri izboru naimenovani«.

Predsednik **Miša Trifunović:** Prima li Odbor tako redigovan član 90., sa izmenom i dopunom, koje je gospodin izvestilac primio i sada pročitao? Ko je za to, da se taj član tako redigovan primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 90. primljen.

Na glasanju je član 91., kod kojega ima predlog gospodina Lazića. Prima li gospodin izvestilac predlog gospodina Lazića?

Izvestilac **Kosta Timotijević:** Ja primam predlog gospodina Lazića, da se na kraju člana 91. doda nov stav, koji bi glasio: »na slučaj sprečenosti predsednika odbora, zastupa ga najstariji po godinama član odbora.«

Predsednik **Miša Trifunović:** Stavljam na glasanje član 91., ovako kako ga je pročitao gospodin izvestilac. Ko je za to, da se član 91. tako redigovan primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Svi sede.) Objavljujem, da je član 91. primljen.

Na glasanju je član 92. Nikakvih predloga nema. Ko je za to, da se član 92. primi po redakciji pododбора izvoliće sedeti, ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Svi sede.) Član 92. je primljen.

Kod člana 93. podneli su predloge gospoda Kristan, Lazić i Sokić. Prima li gospodin izvestilac te predloge?

Izvestilac **Kosta Timotijević:** Ne primam.

Predsednik **Miša Trifunović:** Stavljam na glasanje član 93. prema redakciji pododбора. Ko je za to, da se član 93. takav primi izvoliće sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 93. većinom glasova primljen.

Na redu je član 94., kod koga ima predlog gospodina Lazića. Prima li gospodin izvestilac taj predlog?

Izvestilac **Kosta Timotijević:** Ne primam.

Predsednik **Miša Trifunović:** Stavljam na glasanje član 94. prema redakciji pododбора. Ko je za to, da se takav član 94. primi neka izvoli sedeti, ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 94. primljen.

Kod člana 95. nema nikakvog predloga. Stavljam član 95. na glasanje po redakciji odbora. Ko je za to, da se primi izvoliće sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 95. je primljen.

Član 96. stavljam na glasanje. Predloga nikakvih nema. Ko je za to, da se član 96. primi prema redakciji odbora izvoleće sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 96. je primljen.

Član 97. stavljam na glasanje. Predloga nikakvih nema. Ko je za to, da se član 97. primi prema redakciji odbora izvoleće sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 97. je primljen.

Član 98. stavljam na glasanje. Predloga nikakvih nema. Ko je za to, da se član 98. primi prema redakciji odbora izvoleće sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 98. je primljen.

Kod člana 99. ima predlog gospode Sokića i Lazića. Prima li gospodin izvestilac koji od ovih predloga? (Izvestilac: Ne primam.) Stavljam član 99. na glasanje prema redakciji odbora. Ko je za to, da se član 99. primi u ovoj redakciji izvoleće sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 99. je primljen.

Kod člana 100. ima predlog gospodina Lazića. Prima li gospodin izvestilac taj predlog (Izvestilac: Ne primam.) Reč ima gospodin Lazić.

Vojislav Lazić: Ja mislim, da gospodin izvestilac nije obavješten. Ja sam tražio kod člana 100., da oblasna skupština može smeniti članove oblasnog odbora, koji ne vrše dužnost, jer, kad imaju pravo da ih biraju, onda treba da imaju prava i da ih smenjuju, kad to nadju za potrebno. (Izvestilac **Kosta Timolijević:** Ne primam.)

Predsednik Miša Trifunović: Ko je za to, da se član 100. primi prema redakciji odbora izvoleće sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 100. je primljen.

Prelazimo sada na novu glavu po srezovima, koja počinje sa članom 101., a svršava sa članom 120. zaključno. Gospodo, izvolite. Ko želi govoriti o ovoj glavi? Javili su se gospoda: Angjelić, Lazić, Hohnjec i Sokić. Želi li još ko? Reč ima gospodin Angjelić.

Pavle Angjelić: Potrebno je kod člana 110. da se u vezi sa članom 44., gde je postavljen izborni sistem, na koji će se način vršiti sreski izbori, to pitanje reši, pa ako se kod člana 44. usvoji moj predlog, onda će i kod člana 110. važiti taj Dontov sistem.

Šem toga, ja sam u tom mom pismenom predlogu istakao još jedan konkretan predlog, da se za sreski izbori sreske skupštine ne skrše, nego da se vrši kandidacija sreskih članova skupštine zajedno sa kandidatima za oblasnu skupštinu i da se prilikom izbora oblasne skupštine izaberu u isto vreme i članovi za sresku skupštinu od onih, koji nisu izabrani sa liste za članove okružne skupštine, tako da oni kandidati, koji ne budu izabrani za oblasnu skupštinu, udju u sresku skupštinu, a ako bude potrebe, da se zbog smrti, ostavke ili neke sprečenosti kojega člana skupštine treba izvršiti smenjivanje, onda bi član sreske skupštine došao u oblasnu skupštinu, a na njegovo mesto došao bi redni kandidat sa liste, onako kako je to predviđeno u članu 44.

Potpredsednik dr. Svetislav Popović: Reč ima gospodin Lazić.

Vojislav Lazić: Gospodo, sa istih razloga, koje sam izneo na izborni sistem oblasne skupštine i na rad u oblasnom odboru, protivan sam i odredbama, koje govore o izborima i radu sreskog odbora. Na primer, gospodo, ovde se kaže u članu 104., da se izbori vrše jednakim i opštim glasanjem, dok medju-

tim toga nema. Kao što se vidi, ovde će biti isti slučaj, kao što je slučaj i sa izborima za oblasnu skupštinu. Ovde je ceo srez jedna jedinica. To je tačno i u tome pogledu donekle je mnogo bolje nego što je kod oblasne skupštine, ali se nigde ne vidi, da će biti opet zastupljene manjine, nego će naprotiv biti manjine kao god i kod oblasne skupštine sasvim beznačajne, tako reći neće se na njih polagati nikakova pažnja, nego će i opet u tome slučaju manjine biti sasvim zbrisane. Neće se manjine uzimati u obzir nikako i otuda je još mnogo gore, što je ceo srez jedna izborna jedinica. Manjine se nikako ne priznaju i zato je još opasniji ovaj sistem, koji se ovde predviđa, nego sistem koji je predviđen za oblasne poslanike. Po članu 104. kaže se, sreska se skupština bira opštim, jednakim, neposrednim i tajnim glasanjem na četiri godine, ali ovde nije unesena odredba sa predstavništvom manjina, te da se vidi, da će i manjine biti zastupljene i da će se i o njima voditi računa.

Dalje u članu 108. predviđa se, da izbor određuje veliki župan. Dakle izbor članova sreske skupštine, koji će se vršiti u celoj oblasti u jedan isti dan i to u nedelju, naređuje veliki župan. Ja mislim, da to nije zgodno, da veliki župan određuje te izbore, nego zašto se ne bi sada zakonom predvidio i odredio i dan, kada se ti izbori imaju vršiti, pa da se kaže toga i toga dana, svake četvrte godine. Onda tu ne bi imao da se meša ništa veliki župan, nego bi imali samo da se pripremi ono što je potrebno za te izbore, kad bude došlo njihovo vreme. Broj kandidata određuje upravni sud. Upravni sud određuje i predsednika biračkoga odbora, a međjutim dan izbora određuje veliki župan. Ja mislim da je to malo nelogično i da ako hoćete da dovedete u logičnost ne bi trebalo ostaviti, da veliki župan određuje dan tih izbora.

U članu 110. predviđa se, da će svi oni propisi člana 8.—52. ovoga zakona važiti i za sreske izbore i onda tu dolazi i određivanje predsednika izbora onako isto kao što se određuje za oblasnu skupštinu. Ja sam i tamo bio protivan, da samo pravnici budu predsednici izbora, u toliko sam ovde još više protivan zato, što će biranje tih članova za sresku skupštinu biti od manjega značaja nego za biranje članova oblasne skupštine i zato što bi se uzimalo prilikom njihovoga izbora, da nazovem to veličaustveno, određivanje čak i jednoga pravika za predsednika biračkoga odbora u dotičnome mestu, a kad uzmete dalje i vidite na šta će se svesti rad tih članova, videćete, da je to sasvim beznačajno. Prilikom izbora dajemo tako veliku dužnost tome izboru, da određujemo predsednika biračkoga odbora sa istom kvalifikacijom, koje se kvalifikacije traže za narodne poslanike. A funkciju tih članova sreske skupštine svodimo na nulu, tako, da kad se sve proračuna i kad stupe na otpravljanje svoje dužnosti, njihova se dužnost svodi na to, da budu poslušne mašine sreskog glavarara ili velikog župana i ništa drugo. Oni neće imati nikakve samostalnosti u svome radu i zašto onda pridavati izboru toliko važnosti, a posle njihovega radu ne dajemo nikakve važnosti. (**Ethin Kristan:** Jedva se postiglo da sreski poglavar mora imati 30 godina, a za članove sreske skupštine traži se 30 godina.)

Tako isto podela mandata za izabrane članove sreske skupštine ne može se primiti ova koja je predložena od strane vlade. Ja nalazim, da ako se usvoji predlog vladin, kao što sam već i napred malo spo-

menuo, onda će doći manjina odnosno doći će oni ljudi, koji nemaju za sobom većinu naroda toga sreza, nego će baš pravi predstavnici većine biti odstranjeni od skupštine, a u skupštinu će ući oni, koji su dobili manji broj glasova, drugim rečima oni koji ne predstavljaju većinu.

Ako želite, da bude prava većina odnosno da budu izabrani ljudi, koji imaju za sobom najveći broj glasača, onda dozvolite proporcionalni sistem i po tomé sistemu dobićete poslanike, koji će za sobom imati najveći broj glasača. Prema tomé ja tražim, da se ovde u članu 110. ne prime sve one odredbe, koje su primljene ranije: 1. kod sastava biračkog odbora i 2. i kod ovoga izbornoga sistema odnosno podele mandata.

Po članu 111. sreske skupštine saziva veliki župan u redovan saziv najmanje dva puta svake godine i to u proljeće i u jesen u sudištu sreske upravne vlasti. Gospodo, da li ima tu samouprave, kad Vi stavljate velikom županu, da on određuje dan redovnoga saziva, da on saziva te sednice i da sednice od njega zavise. Ja nalazim, da tu više ne postoji samouprava, nego da postoji jedno telo, koje mi samo nazivamo samoupravom, ali koje je u stvari podčinjeno državnoj vlasti odnosno velikom županu.

Ja nalazim, da bi bolje bilo da se ove odredbe zamene drugima, pa da se unese dan kada će te sednice biti sazvane, odnosno kada se te sednice otvaraju i da se tačno zna kada počinje redovan saziv sreske skupštine. Da li će on biti u jesen, u proljeće ili leto, to je sasvim sporedna stvar, ali ja samo tražim, da se utvrdi tačno zakonom dan u koji se sve sreske skupštine imaju u celoj zemlji sazivati i otpočeti svoj rad. Sa svoje strane ja predlažem, da bi to bilo najzgodnije u mesecu septembru tako, da budžeti koje sreske skupštine imaju da izrade mogu biti gotovi do nove godine i da se po tomé budžetu može odmah raditi.

Dalje, gospodo, što se tiče vanrednoga saziva moram reći, da i on zavisi od velikoga župana. Ovdé se traži, da sreski odbor ili jedna trećina članova sreske skupštine uputi akt velikom županu i da ga umoli, da sazove sresku skupštinu. Ja nalazim, da bi bilo sasvim pametnije i mnogo zgodnije, da vanredne sazive mogu sazivati sami odbori ili na predlog jednog broja članova sreske skupštine. Zašto bi se ostavilo velikom županu, da on saziva sreske skupštine, međjutim oni su jedan organ sreske skupštine i pozvani su, da vode računa o izvršenju odluka sreskih skupština i ako nastupi slučaj, da njima kao sreskom odboru potrebuje odobrenje ili odluka o izvesnom pitanju, oni moraju da se obraćaju po ovome ovde velikom županu, pa da on vrši taj saziv. S toga sam protivan ovim odredbama u članu 111. i zahtevam, da se one izmene u ovome smislu u kome sam ih ja predložio. (Etbín Kristan: Za pet dana ni radikalni kongres nije mogao da posvršava svoje poslove.) Jeste.

Zatim ovde se kaže, da redovan saziv traje najduže 15 dana, a vanredni pet dana. Ja mislim, da nije potrebno da se i to ograničava. Nalazim, da je to ograničenje suviše, jer ako ljudi koje je narod izabrao budu nalazili ili budu išli na to, da se produžuje rad, možemo li ih mi naterati zakonom da savsesno vrše svoje poslove, ako oni sami ne osećaju da treba da budu savsesni. Ja najzad ne nalazim za potrebno, da ljudima koje bira narod i ceo srez tražimo da se njihovo vreme rada ograniči i da ih sta-

vljamo pod tutorstvo velikog župana i sreskoga poglavara.

Tako isto dalje se produžuju i samo je prepis člana 72. pa sve do 88. s tim, da pravo, koje pripada Ministru Finansija, vrši veliki župan. Dakle ono, što je Ministar Finansija u okružnoj samoupravi odnosno oblasnoj samoupravi, to je veliki župan u sreskoj samoupravi. On će odobravati budžet, zavisice sreska samouprava o njegovoj volji, menjaće budžet kako će nalaziti, a što se tiče izvršavanja njegovih odluka, tu je poglavar. Prema tomé ne nalazim, da ćemo imati veliku korist od sreske samouprave. (Jedan glas: Kad budete Vi u većini onda ćete izmeniti onaj zakon. — Drugi glas: Pa zašto ga onda toliko napadate? — Treći glas: Pa zato, da izmenite što nije dobro.) Odnosno sreskoga odbora ja ostajem kod svojih razloga, kako sam ih izneo za oblasni odbor, pa sve to dalje prihvaćam takodje i za sreski odbor, pa sve što se predvidja za oblasni odbor, to isto da se predvidja za sreski odbor. Ja mislim, da je veliku pogrešku učinio gospodin Pavle Angjelić što je predložio, da se ispuste one reči »iz svoje sredine« i da na taj način nije obvezatno biranje članova oblasnog odbora iz sredine članova oblasne skupštine, nego da mogu dolaziti za člana oblasnog odbora i lica, koji ne pripadaju sastavu oblasne skupštine, dakle mogu doći i lica koje narod nije birao.

Ja mislim, da je ovime, što je Pavle Angjelić predložio i što ste Vi, gospodo, usvojili, da je već tu demokratski sistem odnosno samoupravni sistem uništen zato, što se ovim teži, da svi ti funkcionari budu birani od naroda, mogu samo da budu izabrani pravi narodni izabranici, da predstavljaju narod, dok sada odstupate od ovoga načela, te može oblasna skupština da izabere i člana oblasnog odbora, koji ne uživaju narodno poverenje, nego uživaju poverenje nekolicine. (Jedan glas: Članova oblasne skupštine.) Da članova oblasne skupštine, ali to nije ceo narod. Može biti da oblasne skupštine protiv volji celoga naroda izaberu nekoga za člana oblasnog odbora, pa da se to ne ponavlja kod sreskog odbora, molim, da se ova pogreška ne učini kod sreskog odbora. Kad god narod bira sresku skupštinu, ima na umu sve funkcije, koje ona vrši, pa ima na umu i oblasni odbor, pa prema tomé da ne mogu biti članovi oblasnog odnosno sreskog odbora lica, koja nisu birana u skupštinu, pa prema tomé nalazim, da to nije na mestu. Ne mogu se sležiti sa gospodinom Angjelićem, pa molim, da se njegov predlog ne usvoji kod člana 17.

Potpredsednik dr. Svetislav Popović: Reč ima poslanik Hohnjec.

Dr. Josip Hohnjec: Gospodje poslanici! O odstavku o sreski samoupravi, o katerem sedaj razpravljamo, moram reći, da je zelo mišav. V prvi vrsti pogrešamo to, da sreska samouprava nima nič opraviti s šolo. Mi stojimo na stališču šolske avtonomije. Izjaviti moram, da je bil naš narod doslej vsaj v delni posesti šolske avtonomije. Pri šoli je imela besedo občina, okraj in dežela. Vsega tega pa sedaj ni več. Vsa šolska oprava od Ministra do zadnjega suplenta je birokratizirana. In to ni prav, gospodje! Učitelj vzgaja dečo in po deci narod. Vzgoja je v prvi vrsti stvar rodbine. Učitelj je namestnik roditeljev. Če je pa učitelj namestnik roditeljev pri tako važnem poslu kakor je vzgoja dece, morajo ineti roditelji vendar pravico, da imajo tudi besedo takrat, kadar se odloča o vzgoji njihovih

otrok. To je, gospodje, kar mi imenujemo šolsko avtonomijo, vsaj delno šolsko avtonomijo.

Gospodje! Po organizacijskem statutu naše države in njene uprave je narod popolnoma izključen od soodločevanja v šoli. Narod ima sicer pravico, da gradi šole, da popravlja zid, streho itd., narod mora nabavljati vsa učna sredstva, nimia pa besede, kdo bo vzgajal njegovo dečo. Zato obžalujemo, da se v ta zakon o samoupravi ni sprejela točka o šolski samoupravi, in to ne pri oblastni in ne pri sreski samoupravi. Jaz tu izjavljam, da se bo naša stranka borila za avtonomijo šolstva, borila tako dolgo, dokler ne pribori narodu te velevažne pravice.

Dalje grajam pri členu 104., da tu ni določen za volitve proporc, kakor je to naglašal že moj predgovornik g. Vojislav Lazić. Gospodje! S početka so bile določene za srezposredne volitve. Potem so pa gospodje iz vladne večine v pododboru vendar uvideli, da je taka določba zelo reakcionarna, izvirajoča iz dobe, ki leži daleč nazaj pred svetovno vojno. Zato so določili za sresko skupščino neposredne volitve: splošne, enake, neposredne volitve, ki se vrše s tajnim glasovanjem. Vendar pa v zakonu ni določen proporc. Mislim, da je to velika napaka. Ako bi gospod referent, gospod poročevalec in gospodje iz vladnih strank imeli vsaj nekaj uvidevnosti in obzirnosti proti opoziciji, bi mogli in morali vsaj to sprejeti.

Obetalo se je, da bo za volitve v oblastno skupščino sprejet Dontov sistem. Če le ne bo zopet pokvarjen s to ali drugo klavzulo! Kajti gospoda iz vladne večine je taka, da z eno roko daje, z drugo pa jemlje, tako da nazadnje narodu in njegovi odločbi ne ostane ničesar.

Velika napaka je tudi, da se ni ničesar določilo o tem, kako se bo vršila razdelitev mandatov.

Dalje moram grajati tudi to, da se ženskam ni dala volivna pravica za volitve v sresko skupščino. (Etbin Kristan: Gospod Minister je na to pozabil.)

Tudi ne moremo biti zadovoljni z določbo, da dobi volivce šele po dveh letih bivanja v srezu volivno pravico. Prvotno je bil določen celo termin treh let, ki se je pozneje znižal na dve leti. Toda tudi to nam še nikakor ne zadošča. Po tej določbi bodo izključeni od volivne pravice ne sicer kmetje, pač pa obrtniki in delavci. Gospodje! Zakaj jih zključujete? Vsakdo ima interes na tem, kakšna je uprava v srezu. Delokrog sreske skupščine je sicer majhen, vendar pa ni dobro, če se kdo izključuje od sodelovanja pri sreski samoupravi.

Grajati moram tudi člen 112., ki določa, da sklicuje sresko skupščino veliki župan. Zakaj imamo vendar predsednika sreske skupščine?! Zakaj naj je ta predsednik navadna marioneta, ki mora plesati, kakor potegne vrvice veliki župan? Če je velikemu županu prav, da bo zasedanje skupščine, tedaj bo zasedanje, ču mu pa ni prav, ga pa ne bo. To ni nikaka samouprava, to je samo slepilo, samo pesek v oči. Rimljan bi rekel: »Ut aliquid fieri videatur«.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin Sokić.

Manojlo Sokić: Ja bih molio, da gospodin izvestilac primi u ovom članu 116. ono što smo već usvojili za oblasne budžete. Stoga molim, da se iz ovoga člana izbace reči: »Rešenje velikog župana«.

Izvestilac Kosta Timotijević: Usvajam predlog gospodina Sokića, da se reči »Rešenje velikog župana« izbace.

Manojlo Sokić: Isto tako predlažem, da se u stavci drugoj člana 116. reči »na odobrenje« izbrišu, pošto smo to učinili i za oblasne spušštine.

Izvestilac Kosta Timotijević: Usvajam i ovaj predlog gospodina Sokića.

Ministar za Konstituantu Marko Trifković: I ja primam predlog g. Sokića.

Potpredsednik dr. Svetislav Popović: Diskusija je završena. Glasace se član po član. Gospoda koja primaju član 101. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je čl. 101. primljen.

Gospoda koja primaju član 102. neka sede, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 102. primljen.

Ko je za to, da se član 103. primi neka sedi, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 103. primljen.

Kod člana 104. ima predlog g. Lazića. Glasace se prvo o odborskoj redakciji. Ko je za član 104., kako je iz odbora izišao, neka sedi, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 104. primljen po redakciji odborskoj.

Gospoda koja primaju član 105. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 105. primljen.

Gospoda koja primaju član 106. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član 106. je primljen.

Ko je za to, da se član 107. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 107. je primljen.

Gospoda koja primaju član 108. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član 108. je primljen.

Gospoda koja primaju član 109. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član 109. je primljen.

Kod člana 110. ima predlog g. Pavla Angjelića. Glasace se o predlogu odborskom pošto predlog g. Angjelića nisu primili ni g. izvestilac, ni g. Ministar. (Pavle Angjelić: Primili su moj predlog i g. Ministar i g. izvestilac, samo je rešeno da se član vrati u odbor.)

Gospoda koja su za to, da se ovaj član primi po odborskoj redakciji neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je ovaj član primljen po odborskoj redakciji.

Gospoda koja primaju član 111. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član 111. je primljen.

Gospoda koja primaju član 112. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član 112. je primljen.

Gospoda koja primaju član 113. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član je 113. primljen.

Gospoda koja primaju član 114. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je čl. 114. primljen.

Gospoda koja primaju član 115. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član 115. je primljen.

Član 116. ima novu redakciju. Glasace se o novoj redakciji prema izmenama koje je primio g. izvestilac, a po predlogu g. Sokića. Ko je za ovako izmenjen član neka izvoli sedeti, a ko je protiv tako izmenjenog člana neka digne ruku. (Većina sedi.)

Objavljujem, da je član 116. primljen po novoj redakciji.

Član 117. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 117. je primljen.

Gospoda koja su za to da se primi član 118. neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član 118. je primljen.

Gospoda koja su za to, da se član 119. primi neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član 119. je primljen.

Gospoda koja su za to, da se član 120. primi neka izvole sedeti, a koja su protiv neka dignu ruku. (Većina sedi.) Član 120. je primljen.

Prelazimo na pretres glave v) Nadzor državne uprave nad samoupravom. Ta glava obuhvata članove od 121. zaključno do 132. Gospoda koja žele da uzmu reč neka se izvole javiti.

Ima reč g. Vojislav Lazić.

Vojislav Lazić: Gospodo, nadzor državne vlasti nad samoupravom tako je strog, da steže samoupravu jednom jakom stegom, tako da se može reći, da sve ovo dosad neznači slobodu samouprava tako, da meni izgleda, da narodna samouprava ima da prestane, jer ovoj nadzornoj vlasti tako su podčinjeni samoupravni organi državne vlasti u okrugu velikom županu, a u srezu sreskom poglavaru, da svaki posao pa i najmanji ima da zavisi od oblasnog župana, odnosno sreskog poglavara i kad se uzme to u obzir, onda znači, da je tu glavno rešavajući veliki župan ili sreski poglavar, a oblasna skupština i oblasni odbor i sreska skupština sreski odbor, to su samo jedne ustanove, za koje se oni zaklanjaju i za koje se danas zaklanja današnji režim.

Kad se malo dublje prošudira ovo što je napisano ovde u ovoj glavi, meni se čini, da ta samouprava i nepostoji. Kaže se ovde, oblasni veliki župan ima pravo da zadrži svaku odluku samoupravnih organa, koja ne bi bila zasnovana na Ustavu i zakonu i po propisu člana 123. i 124. ovoga zakona. Ja razumem donekle, da je potrebno da bude neke veze između samoupravnih i državnih vlasti i ne bih bio za to, da se može samoupravna vlast odnosno samouprava sasvim odmetnuti i biti kao država u državi ali ipak ne mogu ni da se složim sa ovim ovakvim krutim pritiskom, da baš ima pravo svaku odluku bez razlike zadržati od izvršenja i da on mora biti prisutan svakoj sednici i odborskoj i da se mora svako rešenje odborsko dostaviti njemu, da on tumači njegovu zakonitost i da to rešenje zavisi od njega, da li će se ono moći izvršiti ili ne.

Dalje, gospodo, po mome mišljenju što je najnezgodnije ovde, određeno je, da veliki župan može odluku zadržati u roku od 8 dana pa do prijema prepiske zapisnika odborske sednice. To je rok suviše golem, da mora čekati oblasni odbor na osam dana, da li će za osam dana veliki župan učiniti prigovor toj odborskoj odluci, a međutim možda hitnost toga posla zahteva, da sednica u toku za osam dana bude i svršena. I kad je, gospodo, već prisutan veliki župan odborskoj sednici, onda zašto da se njemu šalje zapisnik u prepisu i zašto da se čeka rok od 8 dana. Zar ne bi moglo to biti malo kraće, zar se ne bi mogao uzeti jedan kraći postupak? Kad hoćete da bude svaka odluka, svako rešenje podvrgnuto mišljenju županovom, odnosno odobrenju njegovom, onda zašto ne biste uprostiti to malo. Ovde je mnogo komplicirano tako, da za osam dana, čekajući na nje-

govu reč, može često puta pojedinim stvarima proteći rok ili čak zadocniti, tako da se neće moći u potrebnom vremenu završiti. Ja bih bio za to, da jedan broj odnosno jedan izvesan broj, kako da kažem, rešenja može samostalno rešavati oblasni odbor ili oblasna skupština, a da nije za to potrebno odobrenje velikog župana. Jer ovako, ako je veliki župan prisutan sednicama oblasne skupštine, oblasna skupština ne može ni jedne reči progovoriti bez njegovog sudelovanja, te tako posle u odborima dolazi do toga, da se apsolutno nikome ništa ne može napisati bez njegovog odobrenja. Ja mislim, da bi ipak na kraju krajeva i pored toga što sam rekao, da treba da postoji neka veza između državne i samoupravne vlasti, ja mislim, da bi ipak trebalo ostaviti samoupravnim vlastima u nekim pitanjima određene ruke, da ne zavise baš u svakom pogledu i u svakom slučaju od velikog župana.

Pa onda, ovde se otvara jedna prepiska, jedno parničenje između velikog župana i oblasnog odbora. Ako ovaj zadrži odluku od izvršenja, imaju, razume se, pravo i ovi, čija je odluka zadržana, uložiti protest na taj način što akta idu višoj upravnoj vlasti na odluku i na rešenje i stvaraju se često jedni takozvani sporovi između samouprave i samoupravnih vlasti, zbog tih sporova treće ne samo samouprava i samoupravne vlasti nego često puta i država i državne vlasti.

Ja sam se nadao po rečima g. Ministra za Konstituantu, izrečenim ovde kad je bio na pretresu zakonu o opštoj upravi, da će poslovi između državne uprave i oblasnih i sreskih samouprava ovim zakonom, koji sada pretresamo, biti detaljnije razradjeni, da će biti podvojeni onako, kao što je g. Ministar kazao, da će državna vlast imati državne poslove a samoupravna vlast imaće samoupravne poslove, i da se mora povući linija i razgraničiti poslovi i jednih i drugih tako, da niti mogu državne vlasti zadirati u poslove samoupravnih vlasti a ni samoupravne u poslove državnih vlasti i da se ti sukobi između samoupravnih i upravnih vlasti izbegavaju i na taj način, razume se, stvorila bi se bolja mogućnost za rad kod jednih i drugih. Ovako po ovome celokupnom zakonu, kako je on izradjen, ja nalazim, da će biti jedna večita borba između samoupravnih i upravnih vlasti. Gospodo, mi smo imali u Kraljevini Srbiji jedan zakon o uređenju okruga i srezova, po kome zakonu mi smo imali sresku i okružnu samoupravu. Taj zakon bio je više detaljisan nego ovaj, koji sada pretresamo i opet je bilo slučajeva, da je dolazilo često i mnogo puta do sukoba između državnih i samoupravnih vlasti, a to je sve uvek bilo na uštrb i štetu poslova u dotičnoj jedinici. Ja ne vidim, da su ti sukobi ovim zakonom otklonjeni. Ja računam, da je iskustvo trebalo da nam pokaže pravac i način, kako ćemo sve te sukobe, koji su se pojavljivali, da otklonimo, da ih u buduću ne bude. Ali naprotiv ja vidim, da smo mi te sukobe samo ovim zakonom komplicirali tako, da kakav pozitivan rad ne možemo očekivati u samoupravama nego možemo očekivati samo sukobe i sporove u većoj meri nego što su do sada bili.

Dakle u čl. 131. ima ova odredba, koja kaže: »Ako organi sreske samouprave ne bi mogli izvršiti odluke svojim silama oni mogu tražiti pomoć od opštine, a ako ona ne bi bila dovoljna pomoć nadležne državne vlasti«. Gospodo, ja ne razumem kakvu tu pomoć može da traži sreska samouprava, da bi mogla svoje odluke izvršiti od opštine. Ja mislim, da veće jedinice treba da priteknu u pomoć manjim jedini-

cama, da bi ove manje jedinice mogle svoje poslove izvršiti sa uspehom, one su možda nemoćne, zato bi trebala pomoć ovih jačih jedinica; koje su, razume se, za te poslove malo bolje spremne i koje imaju malo jači temelj. Medjutim mi ovde predvidjamo neku pomoć opština srezovima. Ja neznam, svakako gospodin Ministar ili g. Izvestilac daće nam obaveštenja o tome, što se podrazumeva, kakvu pomoć može pružiti opština srezu, kad sreska samouprava treba da pomogne opštini, a oblasna sreskoj, a država oblasnoj; jer uvek je manji upućen da traži pomoći od većega.

To su primetbe, koje ja imam učiniti na ovu glavu i molim g. Ministra, ako može nešto usvojiti, da usvoji.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Reč ima g. Ministar.

Ministar za izjednačenje Zakona **Marko Trifković**: Gospodo da bi ukratili diskusiju i da bi diskusija bila što stvarnija, ja ću podsetiti Zakonodavni Odbor na moju izjavu, koju sam ja učinio u načelnoj debati, a povodom govora čini mi se g. Kristana, kad sam rekao, da je ovde u čl. 122. pogrešno izostavljena jedna rečenica. Ja ću sada da kažem, kako mišlim, da treba da glasi ovaj član. Kod čl. 122. drugi odsek glasi: »Veliki župan može u roku od osam dana zadržati od izvršenja svaku odluku oblasne skupštine«. Ovde je izostalo »koja ne bi bila na zakonu, Ustavu ili oblasnim uredbama zasnovana«. Prema tomu ovaj član imao bi glasiti: »Veliki župan može u roku od osam dana zadržati od izvršenja svaku odluku oblasne skupštine, koja ne bi bila zasnovana na zakonu, Ustavu ili oblasnim uredbama«.

U ostalom, gospodo, vi vidite, da se ovde propisuje postupak i bez ovoga dodatka i bez ispravka, ja mislim, da bi se moglo razumeti, da veliki župan ne može zadržati svaku odluku. Posle ove izjave ja mislim, da se može zadovoljiti i gospodin Lazić.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Sokić.

Manojlo Sokić: Ja sam imao staviti tu primedbu i odustajem od reči.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Dulibić.

Dr. **Ante Dulibić**: Ja bih imao samo zameriti, što je kazano, da veliki župan ima pravo da prisustvuje svim sednicama oblasnoga odbora. Ja mislim, da je to s jedne strane suvišno, a s druge strane ta odredba može dovesti do sukoba između velikoga župana i oblasnog odbora. Može se desiti slučaj, da oblasni odbor ima pravo i dužnost da kritikuje kakove odredbe baš povodom loše uprave velikog župana. U tom slučaju su odbornici skučeni u toj kritici, kad imadu velikog župana pred sobom i onda će se dogoditi, mesto da se stvar lepo pretrese i zaključi, učiniće se na jedan skrovit i tajan način, a to će biti na uštrb same stvari. (**Ethin Kristan**: Ni u reakcionarnoj Austriji nije dolazio na sednice zemaljskoga odbora.)

Rekao sam, gospodo, da je nepotrebna ova odredba, jer odbor ima tačno označene funkcije. Treba razlikovati oblasni odbor od oblasne skupštine. Oblasna skupština je javna, tu je veliki broj, tu je nekako sve svečanije i prirodno je, da veliki župan ima pristup i pravo da govori. Ali kod jednog oblasnog odbora i nema nikakvog razloga da bude tamo veliki župan.

Još je reakcionarnija ova odredba, da oblasna skupština nema pravo kritikovati izveštaj velikog župana za poslove koji se tiču oblasti. Tu se kaže, da je veliki župan dužan dati zatražena obaveštenja o unutrašnjoj državnoj upravi u oblasti, u koliko se ona dodiruje sa oblasnom samoupravom; ali se o tome u skupštini ne može voditi debata ni stvarati odluke. Ja predlažem, da se ove zadnje reči ispuste: »ali se o tome u skupštini ne može voditi debata ni stvarati odluke!« Niti je bilo niti može da bude jedne oblasne skupštine, koja ne može da kritizira i da otvori debatu o odgovoru jednog vladinog organa. Ova će odredba doneti mnogo nereda, jer poslanici ako imaju zbilja nešto da zamere izveštaju velikog župana odnosno oblasne skupštine, to će članovi oblasne skupštine svejedno to učiniti. To će dovesti samo do sukoba između velikog župana i predsednika i između velikog župana i poslanika. Ja bih molio, da se ovaj zadnji stav izbriše, jer kako sam rekao, to neće dovesti do cilja i neće dovesti do toga, da će se zaprečiti diskusija. Diskusija će se svejedno voditi. Bolje je da se prepusti neka se članovi oblasne skupštine izjasne o izveštaju velikog župana a ne da im se zatvore usta, jer to znači skraćivanje slobode i prava nadzora naroda nad državnom upravom.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Reč ima g. dr. Hohnjec.

Dr. **Josip Hohnjec**: Besedam g. dr. Dulibića imam dodati samo tole. Jaz sem že v načelni debati govoril o nadzorstvu države nad samoupravo in naglašal, da je to nadzorstvo tako kot Argusovo oko. Dokaz temu so paragrafi, o katerih seda razpravljamo. Mi vidimo, da statujra ta zakon nadzorstvo velikega župana in strokovnih organov. Nastane vprašanje, ali so to organi velikega župana ali posameznih ministrov. Ako bi bilo izraženo »njegovim organom«, bi bilo to nekako omejeno. Tu se pa pravi »posebni strokovni organi«. Vsakdo iz centrale, iz tega ali onege ministristva se bo smel torej prezentirati kot strokovni organ in bo imel pravico nadzorovati samoupravo. (**Ethin Kristan**: In sekirati!) In sekirati, popolnoma pravilno.

Nadalje se pravi, da ima veliki župan pravico sistirati vsako odredbo oblasne skupštine, ki ni zasnovana na ustavi. Ako bi se reklo »protivna«, bi to nekaj pomenilo. Ako bi bila dotična odredba protivna zakonom odnosno ustavi, bi bilo logično, da jo sme veliki župan sistirati. S tem pa, da se reče, ki ni zasnovana na ustavi, so odprta tako široka vrata, da more veliki župan sistirati vsako odredbo, katero le hoče.

Ministar za Izjednačenje Zakona **Marko Trifković**: Dozvolite mi dve reči. Ovde su otvorene široke ruke i široko polje ne velikom županu, nego oblasnom odboru odnosno oblasnoj skupštini. Ona treba svaku svoju odluku da zasnuje bilo na oblasnoj uredbi, koju sama donosi, bilo na državnom zakonu, koji donosi skupština, bilo na Ustavu, koji je donela Ustavotvorna Skupština. Ona ima kod svake odluke da doneše na što će se i nasloniti.

Dr. **Josip Hohnjec**: Gospodje! Nadalje moram grajati, kakor je to že storil gospod dr. Dulibić, da mora vsaki seji oblasnega odbora prisostvovati veliki župan. Gospodje, zakaj je to potrebno? Delokrug samouprave je tako natančno določen in determiniran po ustavi in notom zakonu, da ne more oblasni odbor napraviti ničesar, kar bi šlo preko mej tega odbora. Zakaj naj bi bil torej veliki župan tam? On je

kakor veliki gospod. vse drugo, kar se imenuje samouprava, pa ne velja nič. Ne sme se svobodno govoriti, zakaj veliki župan bo vzel svoj notes in si bo vse natančno zabeležil. Ako si bo kak član dovolil spregovoriti kako besedo, ki bo šla preko meje, da se poslužim besed § 122., ki ni »zasnovana na Ustavu ili zakonima«, si bo veliki župan vse to skrbno notiral, in bo postopal po zakonu o zaščiti države proti vsakemu, ki bi se drznil nekoliko preostro kritizirati naredbe državne uprave. Gospodje, zakaj to? Oblasni odbor mora predložiti svoje odloke v pregled velikemu županu. Zakaj naj veliki župan še prisostvuje razpravi v sejah oblastnega odbora? To se pravi, kibicirati. Takih kibicev, gospodje, mi ne potrebujemo.

In končno, gospodje, še nekaj. Kadar veliki župan predloži oblastni skupščini svoje poročilo o administrativni situaciji v oblasti, mora vsa skupščina ustati in lepo poslušati ter ne sme niti kihnuti. Podoban nedostojen položaj smo imeli v ustavotvorni skupščini pri upitih na posamezne ministre. Ako je dotični minister odgovarjal na stavljeni upit, je moral poslanec lepo molčati in samo poslušati. Da bi odprl usta, to mu je bilo prepovedano. Dihati je smel samo zrak, a drugzega nič. Sedaj je pa oblastna skupščina obsojena, da bo morala tako lepo molčati.

Gospodje, ali to dostojno naroda, ki si je svest svojega pomena in svoje naloge? Vi smatrate narod ne za subjekt prava, marveč samo za objekt, ki naj samo plačuje, pravice pa nima nobenih ter ne sme ne govoriti in ne kritizirati. To ni dostojno za narod, ki hoče biti svoboden narod.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Diskusija je završena, reč ima g. izvestilac.

(Moskovljević: Ja bih molio jednu reč, diskusija još nije dovršena!)

Izvestilac **Kosta Timotijević**: Gospodo, drugi odelj čl. 123. unio je pometnju malu u razumevanje njegovo. Po članu prethodnom ima pravo oblasni župan da zadrži odluke, koje nemaju osnova na Ustavu i zakon. » u članu 123., je rečeno, da veliki župan može u roku od 8 dana zadržati svaku odluku. To je unelo zabunu, jer se shvata tako, da bi mogao zadržati svaku odluku i one, koje nisu protivne. Ja primam, da se to ispravi i da se mesto »svaku« umetne »protuzakonitu«.

Ministar **Marko Trifković**: Ja bih molio, da se ovde kod čl. 132. doda što je propušteno još, da u nedostatku ovih činovnika, o kojim se ovde govori, mogu oštati činovnici koji su do sada vršili te poslove i da mogu biti primljeni.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Prima li g. izvestilac?

Izvestilac **Kosta Timotijević**: Primam.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Time je diskusija završena. Stavljam na glasanje čl. 121. Gospoda koja su za ovaj član neka izvole sedeti, koja su protiv neka izvole dići ruku. (Većina sedi.) Član 121. je primljen.

Član 122. stavljam na glasanje. Gospoda koja su za ovaj član u novoj redakciji neka izvole sedeti, koja su protiv neka izvole dići ruku. (Većina sedi.) Član 122. primljen je u novoj redakciji.

Stavljam na glasanje čl. 123. Gospoda koja su za ovaj član u novoj redakciji neka izvole sedeti, a koja su protiv neka izvole dići ruku. (Većina sedi.) Član 123. primljen je.

Kod čl. 124. ima predlog g. Moskovljevića. Glasaćemo prvo o predlogu pododbora. Ko je za to, da

se član 124. primi po predlogu pododbora neka izvoli sedeti, ko je protiv neka izvole dići ruku. (Većina sedi.) Član 124. primljen je.

Čl. 125. Gospoda koja su protiv neka izvole dići ruku. (Manjina diže ruku.) Član 125. primljen je.

Čl. 126. Gospoda koja su protiv neka izvole dići ruku. (Manjina diže ruku.) Član 126. je primljen.

Čl. 127. Gospoda koja su protiv neka izvole dići ruku. (Manjina diže ruku.) Član 127. primljen je.

Čl. 128. Gospoda koja su protiv neka izvole dići ruku. (Manjina diže ruku.) Član 128. primljen je.

Kod čl. 129. ima predlog g. Gjonovića. Glasaće se najpre o predlogu pododbora. Gospoda koja su za ovaj član po predlogu pododbora neka izvole sedeti, a koja su protiv neka izvole dići ruku. (Većina sedi.) Član 129. primljen je.

Kod čl. 130. ima predlog g. Moskovljevića. Glasaće se najpre o redakciji pododbora. Gospoda koja su za ovaj član po redakciji pododbora, neka izvole sedeti, a koja su protiv neka izvole dići ruku. (Većina sedi.) Član 130. primljen je.

Čl. 131. Gospoda koja su protiv ovoga člana neka izvole dići ruku. (Manjina diže ruku.) Član 131. primljen je.

Čl. 132. Kod ovoga člana ima ova prvobitna redakcija s dodatkom, koji je predložio g. Ministar i g. izvestilac primio. Glasaće se najpre o ovom članu sa ovom redakcijom i dopunom. Gospoda koja su za neka izvole sedeti, a koja su protiv neka izvole dići ruku. (Većina sedi.) Član 132. primljen je sa ovom dopunom.

Prelazimo na poslednju glavu: Prelazna naređenja.

Vojislav Lazić: Ja mislim, gospodo, da ostavimo prelazna naređenja za posle podne.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Mi smo utvrdili da radimo svakoga dana od 9—1 po podne. Ja mislim, da možemo provesti diskusiju, jer nismo počeli tačno u 9 sati, a sad je 12 sati. Reč ima gosp. poslanik Sokić.

Manojlo Sokić: Gospodin izvestilac je malo pre kod čl. 93. odbio moj predlog, da se opštinski budžeti sa prizvezima do 300% konačno u oblasnom odboru odobravaju. Ja bih sada molio, da se na kraju prelaznih naređenja veže taj njegov predlog sa mojim predlogom tako, da mi zadržimo za 1922. godinu u važnosti tu odredbu a za dalje da važi što sam predložio za čl. 93. Ja naročito insistiram na tome zbog toga, što moramo za budućnost održati potrebnu saglasnost državnih i samoupravnih finansija. Taj moj predlog stavio bi se kod čl. 17. prelaznih naređenja i glasilo bi: Odredbe drugog čl. 93. važiće samo 1922. godinu a za ostale godine oblasni odbor će konačno odobravati oblasne budžete sa prizvezima na neposrednu porezu koji prelaze 50% a nisu veći od 300%. Ja molim gospodina izvestioca, da primi ovu dopunu.

Izvestilac dr. **Kosta Timotijević**: Primam ovu dopunu i nadam se, da će se iduće godine popraviti.

Pavle Angjelić: Kad je primljeno ovo, mogla bi se redakcija sada izmeniti, a ne obratno to posle da bude.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Redakcija će se moći popraviti pre trećeg čitanja. Ima reč g. Hohnjec.

Dr. **Josip Hohnjec**: Na Kranjskem in Štajerskem je imela dežela precejšno premoženje. Kranjska dežela je imela elektrarno na Završnici, nekaj lepih posestev, deželni dvorec, operno gledališče, pri-

silno delavnico, deželno blažnico na Studeneu, vojašnice, dobrodelnice zavode. Štajerska je pa imela bolnice, hiralnice, kopališča na Dobrni in v Rogaški Slatini i t. d. V bivši monarhiji ste bili Kranjska in Štajerska pravna subjekta, upravljali pa je njihovo imovino deželni zbor, odnosno njegov upravni in izvršujoči organ: deželni odbor.

Tako je bilo do sloma Avstrije. Po slomu je Narodna vlada v Ljubljani z naredbo 4. novembra 1919. prenesla na sebe vse posle, ki so bili pridržani deželnim zborom. Nato je deželna vlada z naredbo 15. januarja 1920. izročila oskrbovanje in likvidacijo deželne imovine posebnemu kuratorju, ki je bil z naredbo 1. aprila 1920. izmenjen z večlansko komisijo za upravo deželne imovine. Končno je bila z naredbo deželne vlade 18. julia 1921. tudi ta komisija razpuščena, oskrbovanje in likvidacija deželne imovine pa izročena poverjeništvu za notranje zadeve.

Vidovdanska ustava z dne 28. junija 1921. je v čl. 142. razveljavila vse predpise, ki bi nasprotovale ustavi. Ustava je zavrgla princip predprevratne upravne organizacije slovenskega ozemlja, odpravila je deželni red z deželnim zborom in odborom na kranjskem i štajerskem, razveljavila tudi ves poverjeniški sistem. Na mesto slednjega je začasno stopil pokrajinski namestnik, da izvršuje pokrajinsko upravo kot organ pristojnih ministrov.

Gospodje! Sedaj je vprašanje: kdo je upravitelj deželne imovine na Kranjskem in Štajerskem? Po določbi ustave je bilo treba vse tiste naredbe in akte ministerskega sveta ter pokrajinskih vlad, ki naj bi ostali tudi nadalje veljavni, predložiti tekom enega meseca zakonodajnemu odboru. Vprašanje je sedaj, ali so bile te naredbe Narodne vlade, oziroma deželne vlade predložene zakonodajnemu odboru? Odgovor se glasi: Niso bile. Ergo te naredbe Narodne, oz. deželne vlade niso več veljavne. In kaj je sedaj, gospodje? Sedaj nemamo nobenega pravnega subjekta te imovine, nimamo nikoga, ki bi upravljal to imovino. Nastala je neka pravna praznina vacatio legis in dolžnost sodišča bi bila, da postavi kuratorja za upravo imovine bivše dežele Kranjske in Štajerske, a kler se ne določi zakoniti dedič. Sedaj je vprašanje, kako bo to uredila sedanja zakonodaja. Dovolil sem si, obrniti pozornost zakonodajnega odbora na potrebo, da določi z natančnimi zakoni usodo imovine bivše dežele Kranjske in Štajerske.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Ljuba Jovanović.

Ljuba Jovanović: Gospodo, ima jedna sitna stvar koja se nekako promakla pododboru u sedmoj tači koja glasi: u koliko bi po postojećim zakonima županijske odnosno okružne samouprave (a u Dalmaciji pokrajinska) vršile nadzornu ili disciplinsku vlast nad opštinama, ta vlast prelazi na odgovarajuće organe oblasne samouprave.

Pri ovoj redakciji mi nismo spomenuli Sloveniju, a tu je pokrajinski odbor u Ljubljani i Grac (Štajerska) imao nadzornu vlast nad opštinama i mislim, da posle reči Dalmacija treba kazati i u Sloveniji. Molim gospodina izvestioca i g. Ministra, da prime ovu ponudu.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Sušnik.

Anton Sušnik: Izpregovoriti moram nekaj besed glede imovine bivše dežele Kranjske z ozirom na določbo § 8. predloženega zakonskega načrta. Tu stoji:

»Isto tako prelazi sva imovina (aktiva i pasiva) okružne odnosno županijske samouprave na oblasnu samoupravu«.

Sedaj nastane vprašanje, kaj bo v Dalmaciji in Sloveniji, kjer nimamo okružne oblasti. Kaj bo v teh deželah z deželno imovino? Ker se tu gre tudi za imovino bivše dežele Kranjske, mi dovolite, da nekoliko dopolnim izvajanja g. dra. Hohnjeca.

Ker je po prevratu prenehala dežela Kranjska, je sedaj sedaj vprašanje, čigava last je ono imetje, ki je poprej pripadalo deželi Kranjski?

Do prevrata je bila lastnica te imovine dežela Kranjska sama. Če to stoji, moramo samo ugotoviti, kako je danes, ali je dežela Kranjska to svojo imovino kdaj izgubila ali ne? Po občem državnopravnem zakoniku izgubi lastnik svojo imovino takrat, kadar je to njegova lastna volja, ali vsled odločitve zakona ali na podlagi sodnega izreka. Nepremičnina pa se sploh more izgubiti samo potem izbrisa iz zemljišne knjige.

Bivša dežela Kranjska se ni nikdar odrekla svoji imovini. O tej stvari ni bil nikdar donešen nikak zakon. Isto tako ni tudi sodišče nikdar izreklo o imovini kranjske dežele kake odločitve. Radi tega je bivša dežela Kranjska še vedno lastnica svojega imetja in, še vedno je to zapisano v zemljiški knjigi.

Mogel bi pa kdo ugovarjati, da je morebiti prešla imovina bivše kranjske dežele v državno last kot vojni plen. Toda kaka imovina more postati vojni plen samo potom zavojevanja po sovražni vojski. Srbska vojska pa ni nastopila nikdar v Sloveniji kot zavojevateljica. To sam omenil radi tega, ker Vas morem opozoriti na to, da nima sedaj država nikake lastninske pravice do imetja bivše dežele kranjske.

Mogla bi se dalje ugovarjati, da je prišlo to imetje v državno last jure successionis. Toda tudi to ne stoji, ker ni bila ta imovina nikdar last avstrijske države, ampak kronovine Kranjske.

Ker se torej dežela Kranjska kot kronovina ni nikdar odrekla te imovine in ta imovina ni nikdar postala vojni plen, ker dalje ni prešla v državno last jure successionis, jer dežela Kranjska še vedno lastnica te imovine. Izpremenila se je samo uprava. Upravni organ je sedaj država, toda subjekt, nositeljica te imovine je še vedno bivša dežela Kranjska.

Pri tej točki moram isto tako opozoriti na težave, ki nastanejo, če bomo sprejeli čl. 10. tako, kakor se predlaga: »Ako bi se pojedini okruzi ili županije povodom podele zemlje na oblasti cepali na dve ili više oblasti, njihova imovina će se proceniti i podeliti na dotične oblasti prema prosečnom odnosu broja stanovnika i veličini zemlje, koliko dolazi na koju oblast«.

Tu more priti do različnih možnosti: 1. da se nova oblast teritorijalno krije z dosedanjo samoupravno edinicu, 2. da samoupravna tela, ki tvorijo novo oblast, nimajo nikakega imetja, ali da ima eno upravno telo več imetja, drugo pa manj, ali da to imetje ni enako vredno. Pri tem bi prišlo do velikih težav radi tega, ker ne gre samo za to, da se deli posestvo, gozd ali kako podjetje, ampak tudi za to, da se prevzamejo humanitarni zavodi in kulturne ustanove. Vprašam Vas kako boste delili humanitarne zavode ali sploh kulturne ustanove? Na vsak način bo treba v takem slučaju odškodnine. Kdo bo plačal odškodnino in kako velika bo? Kdo bo to cenil? Ali

se bo cenilo po resnični vrednosti ali pa z ozirom na splošno korist dotičnih ustanov samo približno?

Na vse to je treba misliti. Jaz ne stavim nikakoga konkretnega predloga. To je stvar vladne večine in zakonodavca, da donese zakon, ki bo preprečil vse komplikacije in vso stvar rešil definitivno.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Angjelić.

Pavle Angjelić: Ja sam samo hteo da svratim pažnju na to, da je ovde predvidjeno u tački 12. prelaznih naredjenja, da Ministar propisuje privremeni poslovnik za sresku skupštinu, a u članu 113. nije obuhvaćen član 62. da to važi i za sresku skupštinu i da sreska skupština sama ne donese sebi privremeni poslovnik. Dakle preskočen je član 62. i ja bih za to molio, da se to umetne, jer ovo ima veze jedno sa drugim. (Izvestilac: Nije mi jasno.) Dakle u članu 62. propisano je, da oblasna skupština propisuje sebi poslovnik, a u članu 113. kazano je koji propisi i članovi važe za sresku skupštinu, a nije pomenut član 62., te da taj propis važi za sreske skupštine. Medjutim u prelaznim naredjenjima rečeno je u tač. 4., da Ministar Unutrašnjih Dela propisuje svojom uredbom poslovnik za oblasne skupštine, a u tač. 12. kaže se, da će, dok sreska skupština sama ne donese sebi privremeni poslovnik, to Ministar učiniti, ali u članu 113. nije kazano, da to važi i za sresku skupštinu, te stoga treba umetnuti, da pored pobrojanih propisa važi i propis člana 62.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Reč ima g. poslanik Moskovljević.

Miloš Moskovljević: Ja sam, gospodo, mislio i da ne govorim o ovom završetku, jer velim: »Kud ide june, nek ide i uže«, ali, ipak su mi dve, tri stvari pale u oči. Tako tačka 3. prelaznih naredjenja govori o finansijskim sredstvima. Mi smo sada stvorili jedan aparat i on sada treba da počne da radi; treba mu benzina, da se potpali, a u ovom slučaju benzin su finansijska sredstva. Medjutim, gospodo, meni izgleda da ovde nije jasno kako će se dobiti ta finansijska sredstva. Ovdé se kaže: da će Ministar Finansija staviti potrebna sredstva iz državne gotovine. Ja ne znam, da li naša država ima neke gotovine. Mislim, da bi bolje bilo da se to stavi na teret budžeta, pa pošto budžet još nije gotov, da se unese jedna naročita pozicija za te svrhe, jer ja se bojim, da te državne gotovine i nema. Dakle molim g. izvestioca i g. Ministra, da izjave, da li ima kakve državne gotovine? (Ministar za Izjednačenje Zakona **Marko Trifković**: Ima, ima!) E, onda, hvala Bogu!

U vezi s tim je i tačka 12. prelaznih naredjenja, gde se govori o sredstvima koja su potrebna da sreske skupštine počnu funkcionisati. U toj tački se veli: »Tamo gde sreska samouprava za sada ne postoji, veliki župan dužan je po savetovanju sa oblasnim odborom pripremiti na račun sreskih budžeta sve što treba da se mogu sastati sreske skupštine«. Dakle, govori se samo o slučajevima gde sreska samouprava ne postoji. Pitanje je šta će biti za one stare srezove. Kako će te skupštine da funkcionišu? One verovatno treba da funkcionišu pomoću prireza sreskih. Ja mislim, da bi bolje bilo da se to drukčije kaže, da se istakne i ovde kao i u tački trećoj, da će Ministar Finansija staviti potrebna sredstva iz državne gotovine, da bi se mogle održati oblasne i sreske skupštine; dakle, da se obuhvati i jedno i drugo, t. j. da se obuhvate i one sreske samouprave, koje do sada nisu po-

stojale, ili gde do sada nisu mogle da funkcionišu zbog nemanja sredstava, te da je Ministar Finansija dužan o tome da se postara.

Dalje, gospodo, u tački 9. ima dva stava. U drugom stavu govori se o činovnicima u županijama bilo samoupravnim, bilo državnim, pa mi izgleda da je u ovom predlogu sekcije učinjena jedna štamparska pogreška. Molim g. izvestioca, da to objasni. Ovde se kaže: »Činovnici u županijama bilo samoupravnim bilo državnim...« Kakve su to županije državne? Znači, da je to pogreška. Kako to treba objasniti molim g. izvestioca. (Ministar **Marko Trifković**: Pokrajinski činovnici. — Izvestilac: Koji odeljak?) Drugi odeljak. (Ministar **Marko Trifković**: Ima državnih činovnika u okruzima, a ima i u županijama.) Ovde se kaže činovnici u županijama bilo samoupravni bilo državni činovnici. Ako je i tako, nije dobro kazano zato, što se u prvom stavu govori o upravnim činovnicima, a ako su nepotrebni da se stavljaju u penziju, to je potrebno, ako je on bio državni činovnik on i ostaje i zašto ih mešati sa samoupravnim činovnicima. Dakle ako se odnosi na državne činovnike, to nije bilo potrebno ni pominjati, a što se tiče samoupravnih činovnika o njima je govoreno u prvom stavu. Ja molim g. izvestioca, da ovo razgleda dobro, jer meni izgleda, da nije dobro stilizovano, inače će da bude zbrke. (**Etibin Kristan**: Nemojte da zakon bude toliko jasan, što će onda raditi advokati.)

Izvestilac **Kosta Timotijević**: Ja ne mislim da menjam. (Smeh. — **Miloš Moskovljević**: Kako ne mislite.) Ja nisam tražio nikakove izmene, nego sam samo tražio da popravite stilizaciju.

Ministar **Marko Trifković**: To nije nelogično. Imate županija gde nemate državnih činovnika, a imate ih opet gde ima.

Miloš Moskovljević: Ispravite štamparsku grešku.

Ministar **Marko Trifković**: Ja sam vam je malo ispravio.

Miloš Moskovljević: Zašto će vam onda ova druga rečenica?

Ministar **Marko Trifković**: Sad na posletku, neka ovaj zakon koji ima i svojih dobrih strana ima i neku pogrešku. (Smeh.)

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Pretres u pojedinostima je završen. Reč ima g. izvestilac.

Izvestilac **Kosta Timotijević**: G. Angjelić je primetio kod tačke 4. u vezi sa tačkom 12., da je propušteno reći da sreske skupštine imaju pravo kao i oblasne skupštine na izradu svoga Poslovnika i da je to bilo zato, što u članu 113. nije dodat čl. 62. U čl. 113. dodaje se posle 61. 62.

G. Sušnik je izjavio bojazan, da se pokrajinska imovina na jedan nezgodan način ovim ne likvidira. Ja mislim, da će se to izbeći s time da se u tački 7. prelaznih naredjenja ova reč »pokrajinski« izbací, a da se to doeni je zakonom reguliše.

Dodatak tačka 17. — predlog g. Sokića — primljen je o opštinskim budžetima.

Manojlo Sokić: Ja imam da učinim samo jednu ispravku. Čitajući jučerašnje stenografske beleške, — kod čl. 73. primljen je moj predlog o ustanku opšteg fonda —, tamo stoji, da će se pomagati oblast, a ja sam predložio samoupravna tela. Molim da g. Ministar primi ovu ispravku.